DIGITAAL

immaterieel erfgoed

JAARGANG 1
NUMMER 2

2016

UNESCO lijsten

INTERNATIONALE SAMENWERKING

Draken als erfgoed

SCOUTING NEDERLAND

WEL OF GEEN LIJST

In *de Volkskrant* van 18 maart stond een opiniestuk van Peter Jan Margry met de titel 'Gooi die lijst toch weg'. Die lijst is de Nationale Inventaris Immaterieel Cultureel Erfgoed. Ik ken Peter Jan al lang en ik weet dat hij er erg op tegen was dat Nederland de UNESCO conventie ondertekende. Ik had indertijd ook wel mijn bedenkingen. Kun je immaterieel erfgoed wel beschermen? Zet je er dan geen stolp overheen en help je het daarmee niet juist om zeep? Immaterieel erfgoed is immers levend erfgoed van mensen die het vandaag de dag koesteren en niet iets uit het verleden dat geen betekenis meer heeft voor mensen van nu.

Het was Wim Goossens, vaartmeester van de Boxmeerse Vaart, een traditie die al honderden jaren van generatie op generatie wordt doorgegeven, die me over de streep haalde. 'Ineke,' zei hij, 'wij beschermen onze traditie altijd al, alleen noemen wij dat niet zo. Wij geven onze liefde door en lossen de problemen die zich daarbij voordoen op. Voor ons is de UNESCO conventie een enorme steun in de rug.' En inderdaad, het beschermen van immaterieel erfgoed is niets anders dan het oplossen van de problemen die zich voordoen in de overdracht van generatie op generatie en dat is tegenwoordig wat moeilijker dan in de tijd dat de veranderingen wat minder snel gingen en de wereld wat kleiner leek. Vandaar dat er wereldwijd, maar ook in Nederland, veel belangstelling voor immaterieel erfgoed is.

Dat de UNESCO conventie belangrijk gevonden wordt, merk ik dagelijks. Ik zie het bijvoorbeeld elke keer als ik bij een gemeenschap ben die haar traditie op de Nationale Inventaris zet. De dragers zien het als een erkenning in de goede zin van het woord. Ze zijn blij dat hun traditie eindelijk gezien wordt en zijn heel erg trots. Wat is daar mis mee? Waarom zou immaterieel erfgoed minder waard moeten zijn dan materieel erfgoed? Ik zou zeggen dat het juist andersom is.

Ik hoor natuurlijk ook wel het geluid van de tegenstanders. Dat er op de Nationale Inventaris vooral de gebruikelijke onderwerpen staan bijvoorbeeld, of dat het te commercieel zou zijn. Dat eerste valt wel mee, zeker nu er steeds meer tradities op de inventaris komen. In het volgende nummer van *Immaterieel Erfgoed* zullen wij verslag doen van de evaluatie van de inventaris en dan ziet u dat wij in vergelijking met andere landen een heel diverse inventaris hebben. Commercieel gebruik is zeker een valkuil, maar wij zijn er heel alert op. Bij immaterieel erfgoed gaat het nooit om de producten, maar om de mensen en de tradities.

Wat nog te weinig gezien wordt, is dat bij immaterieel erfgoed heel veel mensen betrokken zijn, mensen die zich met hart en ziel inzetten voor hun traditie. In een tijd dat wij onze mond vol hebben met begrippen als 'cultuurparticipatie', 'sociale cohesie' en 'identiteit' moeten wij immaterieel erfgoed naar waarde schatten en wat maakt het dan uit of het gaat om een plattelandstraditie uit het oosten van het land of om een superdiverse traditie in de randstad?

Wij zijn nu ongeveer vier jaar bezig met het immaterieel erfgoed en het feit dat al negenennegentig gemeenschappen de moeite hebben genomen om hun traditie op de inventaris van immaterieel erfgoed te zetten, zegt genoeg over het belang van de lijst. Dus wat mij betreft gooien wij de lijst niet weg, maar maken wij hem nog laagdrempeliger voor iedereen die immaterieel erfgoed koestert.

INEKE STROUKEN
hoofdredacteur

Inhoud

IMMATERIEEL ERFGOED

4 Het nut en noodzaak van internationaal voordragen

28 Internationaal overleg en samenwerking

TRADITIES

22 Scouting is kampioen doorgeven

32 Gerwen is bakermat van veel Sintimuzikanten

36 Het ambacht van Italiaans ijs maken

INGEZONDEN BRIEF

43 'Gooi die lijst toch weg'

PROJECTEN

14 Draken als erfgoed

42 Breien in het museum

NIEUWS

12 Goltziuspenning voor de Passiespelen

12 Beesel wint de Erfgoedprijs 2016

13 De Hokjesman over reizigers

13 Historie van de Vierdaagse Nijmegen

41 IJssalon Venezia uit Utrecht in het Nederlands Openluchtmuseum

KIJK OOK OP

WWW.IMMATERIEELERFGOED.NL

De molenaar draagt het graan naar binnen.

UNESCO LIJSTEN IMMATERIEEL ERFGOED

OVER NUT EN NOODZAAK VAN INTERNATIONAAL VOORDRAGEN

TEKST **Albert van der Zeijden**
FOTO'S **Nationale Beeldbank**

De internationale lijsten en inventarissen zijn het vlaggenschip van UNESCO. Het is niet bepaald eenvoudig om erop te komen. Waarom is het toch zinvol dat Nederland voordraagt voor deze lijsten?

Om meteen een misverstand uit de weg te helpen: de meeste tradities op de Nationale Inventaris Immaterieel Erfgoed in Nederland zullen nooit op de internationale UNESCO lijst belanden. Per jaar kan UNESCO slechts vijftig voordrachten behandelen uit de hele wereld. Eén Nederlandse voordracht per jaar is dus echt het maximum. Het is de Nederlandse regering zelf die bepaalt welke traditie zij wil voordragen. Het kabinet laat zich daarbij adviseren door de Raad voor Cultuur, die afgelopen jaar het molenaarsambacht voorstelde. Omdat het de eerste voordracht uit Nederland is, was het een leerzame oefening.

RECEPT VOOR EEN SUCCESVOLLE VOORDRACHT

Wat is er nodig om een internationale voordracht tot een succes te maken? De belangrijkste voorwaarde is dat de keuze wordt gedragen door de gemeenschap van erfgoeddragers. Het zijn de erfgoeddragers die, in het UNESCO jargon, hun 'free, prior and informed consent' moeten geven – dat wil zeggen: van tevoren moeten instemmen met

De molenaar hijst de zak met graan naar boven en doet het graan in de meelbak.

de voordracht. De erfgoeddragers moeten niet alleen van tevoren instemmen met de voordracht, ze moeten ook actief betrokken worden bij de formulering én de uitvoering van het erfgoedzorgplan.

Bij de Molenaarsvoordracht dachten het Gilde van Vrijwillige Molenaars, het Gild Fryske Mounders, het Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde en de Vereniging De Hollandsche Molen intensief mee over de voordracht en over wat wat zij zouden kunnen bijdragen aan het erfgoedzorgplan. Een internationale voordracht vereist dan ook altijd een stevige dragersgroep, die ook echt iets kan organiseren. De molenaars zijn goed georganiseerd en de gildes ondernemen allerlei activiteiten om de toekomst van het molenaarsambacht veilig te stellen. Zo organiseren de gildes bijvoorbeeld de molenaarsopleiding en verzorgen zij diverse activiteiten om de molenaars te ondersteunen in de uitoefening van hun ambacht. Verder ontwikkelen de gildes diverse promotionele activiteiten – zoals de jaarlijkse Nationale Molendag – en is er ook veel aandacht voor de veiligheid op en rond de molen. Bij al deze activiteiten lijkt de aanwas van een nieuwe generatie molenaars gegarandeerd, niet onbelangrijk in een bedrijfstak die tegenwoordig vooral drijft op vrijwilligers.

INTERNATIONALE KENNISDELING

Ook van de overheid wordt een en ander gevraagd. Eén van de vragen is: hoe zal de staat bijdragen aan het borgen van het betreffende immaterieel erfgoed? Nederland deed gelukkig al veel aan het borgen van het molenerfgoed. De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, een onderdeel van het ministerie van OCW, ondersteunt bijvoorbeeld de molenaarsgildes actief met subsidies en via het molenoverleg ook met kennis- en informatie-uitwisseling. In het kader van deze voordracht werd een plan bedacht, waarmee Nederland de samenwerking en kennisuitwisseling internationaal wil bevorderen: een internationale conferentie waarop we met overheden en molenaarsverenigingen internationaal een structuur proberen op te zetten waarbinnen we van elkaar kunnen leren wat goede manieren van borging kunnen zijn.

Ten slotte moet natuurlijk de voordracht zelf goed in elkaar zitten en ook dit vergt precieze aandacht. Dat geldt niet alleen voor het nominatieformulier, maar ook voor de verplichte bijlagen: zoals tien sprekende foto's en een film van tien minuten die de internationale leden van de Evaluation Body en het Intergouvernementeel Comité een goed

De molenaar bevestigt het zeil aan de wiek en zet het zeil vast.

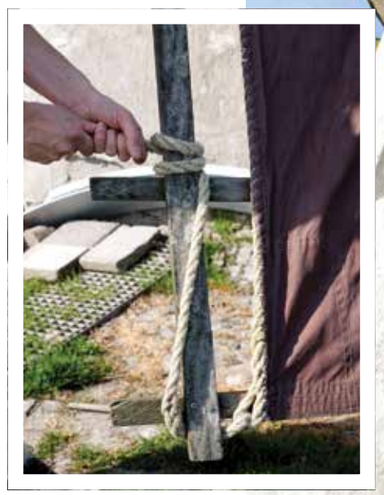

WAT IS ER NODIG OM EEN INTERNATIONALE VOORDRACHT IMMATERIEEL CULTUREEL ERFGOED TOT EEN SUCCES TE MAKEN?

De molenaar zet zijn korenmolen op de wind.

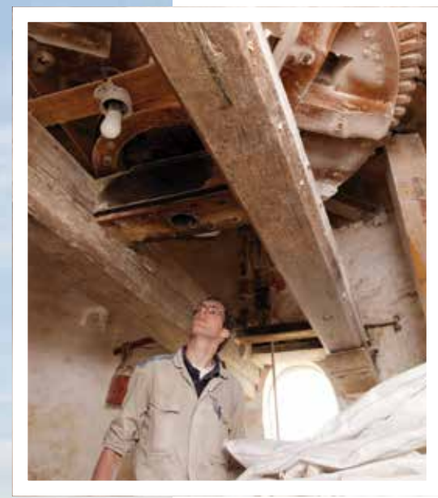

Het malen van het graan kan beginnen.

beeld geven van het ambacht en aanvullend bewijsmateriaal op diverse terreinen, bijvoorbeeld het bewijs dat het betreffende element inderdaad ook op de Nationale Inventaris staat. *Last but not least* is een breed scala aan toestemmingsbrieven uit de molenaarsgemeenschap een vereiste, waaruit de instemming van de gemeenschappen blijkt.

GEEN DOEL OP ZICH

Net als bij de Nationale Inventaris is plaatsing op de internationale lijst geen doel op zich. Voor UNESCO is het belangrijk dat het voorgedragen element bijdraagt om het belang te laten zien van immaterieel erfgoed in het algemeen. Het moet iets toevoegen zodat wereldwijd nog duidelijker wordt hoe breed en divers het immaterieel erfgoed is en ook van belang is voor andere sectoren. Wij hebben bedacht dat plaatsing van het molenaarsambacht bijvoorbeeld kan bijdragen aan het denken over duurzame manieren van energiegebruik of, iets heel anders, de aandacht vestigt op het belang van de inzet van vrijwilligers bij het in stand houden van immaterieel erfgoed. In Nederland worden de molens immers draaiende gehouden door de inzet van heel veel vrijwillige molenaars, die het beroep in hun vrije tijd uitoefenen.

Nog op een andere manier is plaatsing op de internationale lijst geen doel op zich. De lijst is slechts een middel tot borging van immaterieel erfgoed. Dat is de reden dat een erfgoedzorgplan een onmisbaar onderdeel is van elke voordracht. Bij dit alles dienen we goed te beseffen dat UNESCO altijd de vinger aan de pols blijft houden. Net als bij de Nationale Inventaris worden alle voordrachten om de zoveel jaar geëvalueerd. Zijn de doelen uit het erfgoedzorgplan gerealiseerd? Hoe gaat het met de traditie? Zijn er nog aanvullende maatregelen nodig? Is het wel gelukt met die internationale conferentie? Elke zes jaar dient Nederland hier verantwoording over af te leggen. Dit is ook weer een zware procedure.

EXTRA INZET GEVRAAGD VAN GEMEENSCHAPPEN

Een internationale voordracht levert dus veel extra druk op voor het indienende land en voor de betrokken gemeenschappen. Van een internationale voordracht wordt veel meer verwacht dan van een nationale voordracht. De ogen van de hele wereld zijn letterlijk op je gericht en dat vraagt om zorgvuldigheid, precisie en inzet. Het maakt dat niet ieder element van immaterieel erfgoed op de Nationale Inventaris automatisch ook geschikt is voor een internationale voordracht. Niet alleen de gemeenschappen dienen goed te beseffen welke taak zij op zich nemen als zij hun traditie willen voordragen voor de internationale UNESCO lijst. Ook de Nederlandse regering dient zich dit bewust te zijn en dient zich er dan ook bij elke voordracht van te

vergewissen of er voldoende draagvlak is bij de betreffende gemeenschappen om een voordracht ook in dit opzicht tot een succes te maken.

ZICHTBAAR IN DE HELE WERELD

Met al die extra druk en aandacht kan je je afvragen waarom het toch waardevol is om internationaal voor te dragen. Volgens mij is het antwoord als volgt. Met een internationale voordracht geeft Nederland een signaal af dat het belangrijk is om samen te werken met andere landen. Met een internationale voordracht doet Nederland dit op twee manieren. Ten eerste helpt ons land mee om de diversiteit en belang van het immaterieel erfgoed nog beter zichtbaar te maken. Niet door iets typisch Nederlands voor te dragen: daarvoor is de internationale inventaris niet bedoeld, al zijn er soms nog wel eens landen die UNESCO hiervoor misbruiken en bijvoorbeeld met een voordracht het toerisme naar het eigen land willen bevorderen. Dergelijk instrumentalistisch gebruik van immaterieel erfgoed wijst UNESCO af. Het gaat om het zichtbaar maken van het belang van immaterieel erfgoed in het algemeen. Dat kan door middel van een voordracht die op de een of andere manier voorbeeldig kan worden genoemd, bijvoorbeeld omdat het gaat om een vorm van erfgoed die nog niet op de internationale inventaris staat. Of omdat de wijze van aanpak om dit erfgoed te borgen voor de toekomst tot voorbeeld kan strekken voor anderen.

Zichtbaar maken voor het oog van de wereld is één ding. Het uitwisselen van kennis en knowhow is eigenlijk veel belangrijker. Als je dat niet wilt, heeft het ook weinig zin om internationaal voor te dragen. Met de voordracht van het molenaarsambacht zet Nederland actief in op internationale samenwerking en wil het laten zien hoe je dit bijzondere immaterieel erfgoed zou kunnen borgen. Molens heb je over de hele wereld maar onze manier van borgen met behulp van vele vrijwillige molenaars kan internationaal een voorbeeld zijn. In dat opzicht kan

Het graan is gemalen. De molenaar keurt het meel en doet het in zakken.

Tijd voor onderhoud. Hier wordt de penlager van de molen gesmeerd.

De molenaar zet zijn molen stil.

het interessant zijn om in de toekomst ook te kijken naar de andere immaterieel erfgoedlijsten van UNESCO, met name naar het Register van goede borgingspraktijken, waarvoor Nederland ook zou kunnen voordragen.

INTERNATIONALE SAMENWERKING

Nog een derde aspect van samenwerking is belangrijk. Zoals gezegd hanteert UNESCO Parijs een quotumsysteem van maximaal vijftig voordrachten per jaar. Prioriteit krijgen landen die nog niets hebben staan op de internationale inventaris, vervolgens krijgen multinationale voordrachten de voorkeur boven voordrachten van slechts één land. Zodra Nederland vertegenwoordigd is met enkele voorbeelden op de internationale inventaris zullen we dus serieus in overleg moeten met andere landen, waarmee we mogelijk gezamenlijk een traditie kunnen voordragen. Omdat België al veel elementen op de internationale inventaris heeft staan, bereiken ons nog al eens verzoeken uit ons buurland om ons mogelijk bij één van hun voordrachten aan te sluiten. Omgekeerd zouden we kunnen kijken wat onze buurlanden op hun nationale inventaris hebben staan, waarbij we eventueel vanuit onze eigen prioriteitstelling zouden kunnen aansluiten. Buurlanden is overigens een rekbaar begrip als we ons realiseren dat het Koninkrijk ook buren heeft in het Caribisch gebied.

TOEKOMST

Naar aanleiding van de eerste voordracht is het goed om het hele proces goed te evalueren met alle betrokkenen. Zijn de erfgoeddragers op een goede manier betrokken geweest? Is de keuze goed gevallen bij UNESCO, kan het gelden als een modelvoordracht? De Raad voor Cultuur heeft al aangegeven in de toekomst graag te willen putten uit een meer diverse nationale inventaris. Het Koninkrijk als geheel heeft de conventie ondertekend, dit betekent dat ook de landen en gemeenten uit het Caribisch gebied betrokken dienen te worden bij een voordracht. In deze ronde kon dat nog niet, omdat de eilandinventarissen nog niet gereed waren.

De procedure voor de voordracht van het molenaarsambacht zal overigens nog enige tijd in beslag nemen. Dit jaar zal het secretariaat in Parijs kijken of de voordracht aan alle technische vereisten voldoet. Volgend jaar volgt de inhoudelijke beoordeling door de Evaluation Body. Plaatsing zal op zijn vroegst plaatsvinden eind november 2017. Misschien is het verstandig eerst nog een jaartje te wachten tot volgend jaar hopelijk geput kan worden uit een meer koninkrijksbrede inventaris. Omdat het maken van de keuze zelf ook enige tijd vergt, zou het hele traject eigenlijk al moeten beginnen in de eerste maanden van het jaar en de keuze zelf bekend moeten zijn vóór de zomervakantie zodat er dan nog vijf à zes maanden resteren voor het schrijven van de voordracht en het maken van de film. We zullen zien wat de toekomst gaat brengen!

«

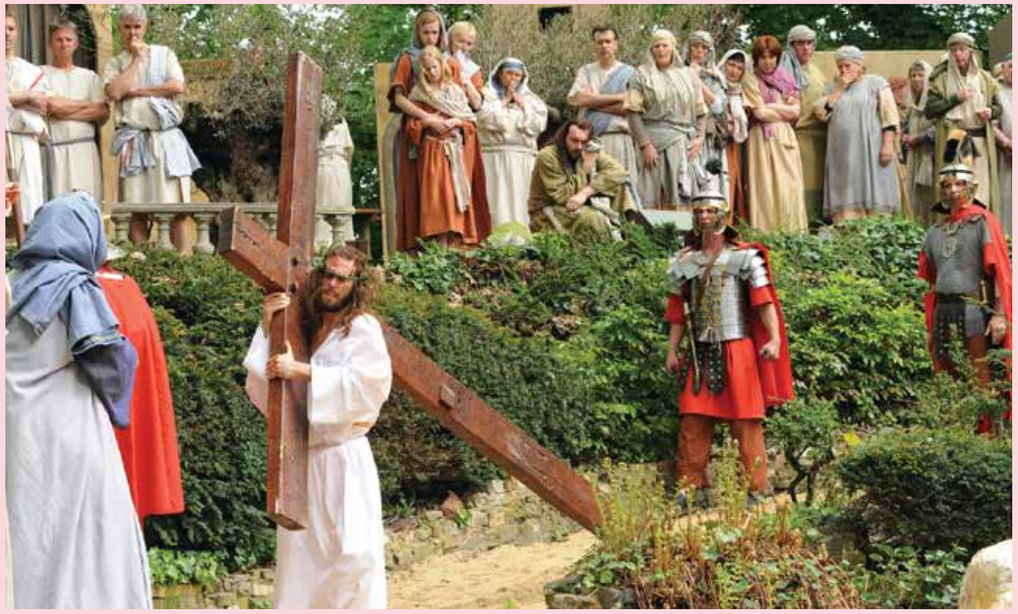

Goltziuspenning voor Passiespelen Tegelen

De erfgoedfactor van de Passiespelen in Tegelen is onlangs nog eens onderstreept door de uitreiking van de Goltziuspenning aan de Stichting Passiespelen. Dit ereteken is genoemd naar de Venlose humanist Hubert Goltzius uit de zestiende eeuw.

De penning wordt om de twee jaar uitgereikt aan personen of instellingen die zich verdienstelijk hebben gemaakt voor het behoud van cultureel erfgoed, de verspreiding van kennis over cultureel erfgoed of de bevordering van de samenwerking tussen musea, archieven en archeologische en volkskundige instellingen.

Voor de Stichting past de toekenning goed in de lijn van de opname van de Passiespelen op de Nationale Inventaris Immaterieel Cultureel Erfgoed in Nederland.

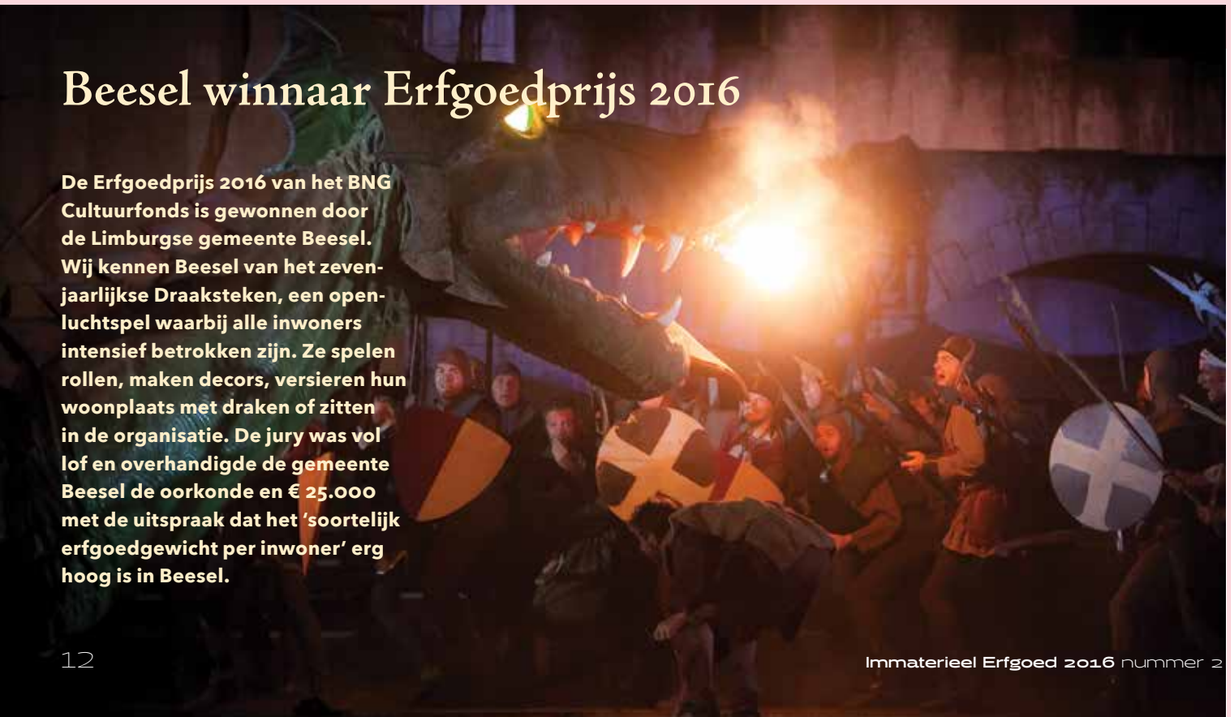

Beesel winnaar Erfgoedprijs 2016

De Erfgoedprijs 2016 van het BNG Cultuurfonds is gewonnen door de Limburgse gemeente Beesel. Wij kennen Beesel van het zevenjaarlijkse Draaksteken, een openluchtspel waarbij alle inwoners intensief betrokken zijn. Ze spelen rollen, maken decors, versieren hun woonplaats met draken of zitten in de organisatie. De jury was vol lof en overhandigde de gemeente Beesel de oorkonde en € 25.000 met de uitspraak dat het 'soortelijk erfgoedgewicht per inwoner' erg hoog is in Beesel.

DE HOKJESMAN OVER DE REIZIGERS

Het VPRO programma *De Hokjesman*, een programma over aansprekende Nederlandse subculturen, was in mei gewijd aan De Reizigers. Deze term omvat alle groepen in Nederland die reizen of die van oudsher gereisd hebben, zoals woonwagenbewoners, circusmensen en kermismensen. Reizigers zijn trots op hun eigen cultuur. Zo is bij woonwagenbewoners de familieband sterk, zorgt iedereen voor elkaar en trouwen stelletjes door weg te lopen. De uitzending is te zien op Uitzending gemist en via http://www.vpro.nl/programmas/de-hokjesman/reizigers.html

ONTDEKKINGSTOCHT DOOR DE HISTORIE VAN DE VIERDAAGSE

Als je het objectief bekijkt is het hoogst eigenaardig: zo'n 50.000 mensen die zich vier dagen lang de blaren lopen, in weer en tegenweer, soms in een opvallende uitmonstering, terwijl ze eigenlijk nergens naartoe gaan. Iedereen verbroedert met iedereen. Ze worden toegejuicht door het publiek, dat met z'n achthonderdduizenden toestroomt om te kijken naar mensen die wandelen, soms doodmoe, met van pijn vertrokken gezichten. Ook aan het eind van deze doelloze tocht staan er ieder jaar weer rijen dik mensen te wachten tot ze hun bosjes gladiolen kunnen uitreiken. De 'helden' krijgen daarnaast een medaille, waar ze niet dagelijks mee pronken. Waarom? Dat is de magie van de Vierdaagse in Nijmegen, het grootste meerdaagse wandelevenement ter wereld.

Binnenkort – de derde dinsdag van juli – is het weer zover: voor de honderdste keer. Ter gelegenheid hiervan is er honderd dagen lang een tentoonstelling in Museum Het Valkhof in Nijmegen, nog tot en met 4 september. Het museum kon daarbij putten uit een rijke geschiedenis. De Vierdaagse was oorspronkelijk een initiatief van de Nederlandse Bond voor Lichamelijke Opvoeding en er deden alleen mannen mee, meest militairen. Het begon in 1909 met 306 deelnemers en twintig jaar later waren het er al tien keer zoveel. Zo ging het voort, met grote sprongen en in 1998 kon de miljoenste deelnemer al verwelkomd worden. Er zijn zoveel liefhebbers voor het evenement dat in 2013 ruim vijfduizend mensen teleurgesteld moesten wachten op een nieuwe kans. Sinds de jaren zestig worden er Zomerfeesten georganiseerd, waardoor Nijmegen ook nog helemaal volloopt met enthousiaste niet-lopers.

Nijmegen is al vanaf 1925 de vaste startplaats van de Vierdaagse-routes. Het Nijmeegse museum maakt dan ook een echt feestje van de tentoonstelling. Er is ook een kinderroute, waarbij kinderen onder meer zelf blaren kunnen prikken(!). Voor meer informatie over de tentoonstelling '100ste Vierdaagse – Wandel door de tijd' zie www.museumhetvalkhof.nl.

Omroep Gelderland heeft een tv-serie gewijd aan de 100ste Vierdaagse in Nijmegen. De eerste uitzending is op zaterdagavond 25 juni. Meer informatie op www.omroepgelderland.nl/4daagse 100ste

In de beginfase waren de marsen voornamelijk een mannenaangelegenheid en de meesten van hen waren militairen.

Tegenwoordig is het legioen lopers zeer divers en internationaal. Vorig jaar was de oudste deelnemer een man van 92.

In Beesel wordt sinds 1736 elke zeven jaar het verhaal van Sint Joris en de draak nagespeeld.

Draken als erfgoed

EEN VAN DE OUDSTE MYTHISCHE SYMBOLEN TER WERELD

TEKST **Elise Meier**
FOTO'S **Limburgs Museum Venlo, Patrick Aspers Stichting Draaksteken**
ILLUSTRATIE **Sandra Kleine Staarman**

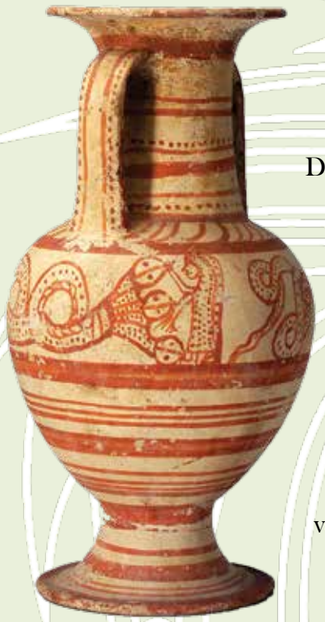

Draken spreken al eeuwen tot de verbeelding. Op deze Etruskische vaas is een draak afgebeeld.

Draken hebben mensen door de eeuwen heen gefascineerd. Zij zijn dan ook regelmatig om ons heen terug te vinden in materiële of immateriële vorm. Op gebouwen, objecten (fonteinen bijvoorbeeld) of in namen (Drakensteyn, Drakenburg), in verhalen en zelfs in kerken, als symbool van het overwonnen kwaad. Of draken werkelijk alleen voortbrengsels van fantasierijke geesten waren, of voortkwamen uit pogingen om natuurverschijnselen te verklaren, niemand die het weet. Feit is dat in allerlei culturen draken een rol spelen. Denk aan de Chinese keizersdraak, draken in de Vikingmythologie of in oude Zuid-Amerikaanse culturen. Ook in ons land bestaan verhalen over draken, al was de houding van het christendom ten opzichte van deze machtige wezens vooral negatief. De draak was vooral de belichaming van het kwade en moest bestreden worden.

Wie denkt dat draken en monsters vooral iets zijn uit verhalen van vroeger, vergist zich. Draken leven als nooit tevoren: in verhalen, films en spellen. Populaire films als How to tame a dragon en Monsters Inc. voor kinderen en de serie Game of Thrones voor volwassenen zijn enkele uitingen van de eeuwige fascinatie voor deze creaturen. Kinderen groeien op met draken in allerlei games, waarin ze eigentijdse drakendoders of -temmers kunnen zijn. De emancipatie heeft ook hier toegeslagen: tegenwoordig zijn zowel jongens als meisjes drakendoders en is de prinses niet meer een hulpeloos schepsel.

Mysteriespel en tentoonstelling

Deze vormen van drakenfascinatie verbleken echter bij wat er in Beesel gebeurt. Een heel dorp in Limburg, dat compleet in het teken van draken staat en waar het drakenbloed door de aderen van de inwoners vloeit. Daar wordt eens in de zeven jaar het mysteriespel Sint Joris en de draak opgevoerd. Dit gebeurt voor zover bekend al sinds 1736.

In het Limburgs Museum in Venlo is een tentoonstelling aan draken gewijd. De tentoonstelling is tot stand gekomen in samenwerking met Stadsmuseum Gent in België en de Stichting Draaksteken Beesel. Uiteraard heeft het Draaksteken in Beesel ook een plaats in de tentoon stelling. Voor degenen die maar niet genoeg kunnen krijgen van draken: dit jaar zal het spektakel in Beesel weer plaatsvinden! In het plaatselijke openluchttheater kunnen bezoekers in augustus meegenieten van dit oude, maar modern aangepakte spektakel.

Sint Joris en de draak Geldern

Uiterlijk en andere kenmerken

De draak is een van de oudste mythische symbolen ter wereld. De Europese draak wordt sinds het Bijbelboek Openbaringen 12, vers 3 voorgesteld als een monster met meerdere koppen (meestal zeven). In de Europese mythologie wordt een draak als een legendarisch slangachtig wezen beschouwd. Een draak wordt vaak uitgebeeld met klauwen en soms de kop van een arend, leeuw of valk, verder heeft hij vleugels die doen denken aan die van vleermuizen.

Draken worden ook wel ingedeeld bij de serpenten. Soms worden ze in verband gebracht met visachtigen, vooral de zeedraken. Het geloof dat een draak vuur spuwde, wordt soms toegeschreven aan het feit dat men een vallende ster ook draak noemde. Het spoor dat een vallende ster trok, werd dan geassocieerd met de vurige adem van de draak.

'De tentoonstelling is verdeeld in elf thema's. Het uiterlijk van de draak wordt uiteraard ook belicht,' vertelt Benoît Mater, conservator van het Limburgs Museum. 'In samenwerking met onder andere het Gents Universiteitsmuseum, Collectie Dierkunde, hebben we een aantal kenmerken van draken teruggevonden in andere dieren die we laten zien. De huid zien we bijvoorbeeld bij de komodovaraan, de vleugels bij vleermuizen en het vuur spuwen bestaat ook echt. Dat is een speciale afweertechniek van de grote bombardeerkever, die overigens maar 1,2 cm groot is. Als die bedreigd wordt, spuwt hij vuur uit zijn achterste.'

Schutterijen

Wat draken zo interessant maakt voor immaterieel erfgoed is de rol die zij door de eeuwen heen gespeeld hebben bij bijvoorbeeld schutterijen en bij het uitbeelden van het verhaal van Sint-Joris

en de draak. 'Schutterijen zijn ooit opgericht als een soort burgerwacht,' legt Benoît uit. 'Later kregen zij een ceremoniële rol bij het draaksteken. Dat was oorspronkelijk een onderdeel van processies, zoals het nu nog steeds is in Mons, België. In de achttiende eeuw is het draaksteken op sommige plekken los van de processie geraakt en bijvoorbeeld op kermismaandag uitgevoerd, waarschijnlijk omdat het te frivool was voor een processie. Zo ook in Beesel, waar de oudste bron in 1736 het draaksteken door het Sint Jorisgilde op kermismaandag vermeldt. Door heel Europa bestaan verschillende uitbeeldingen van het verhaal, al is de uitwerking overal net anders.'

Sommige schutterijen hebben een draak in hun wapen, die verwijst naar het verhaal van Sint-Joris. Zo heeft het schuttersgilde van Beesel een medaillon in bezit met de afbeelding van Sint-Joris en de draak uit de vijftiende eeuw. En dat terwijl de schutterij pas in de zeventiende eeuw is opgericht. Het verhaal is het oudste volksverhaal van Europa.

Er zijn in Europa ook verschillende zogenaamde drakensteden. Hoewel de draak eigenlijk het symbool was van het heidense voorchristelijke geloof of zelfs de duivel, werd hij soms ook gezien als beschermer. Zo troont in Gent een grote draak

Sint Joris trekt ten strijde om het kwaad te overwinnen door de draak te doden.

Het hele dorp is betrokken bij het draaksteken. Er vloeit drakenbloed door de aderen.

DRAKEN SPREKEN NOG STEEDS TOT ONZE VERBEELDING.

bovenop het Belfort boven de stad uit, als bewaker. Andere drakensteden zijn Londen, Norwich, Zwolle en Den Bosch met zijn moerasdraak.

Erfgoedzorgplan

De tentoonstelling is onderdeel van het erfgoedzorgplan van de Stichting Draaksteken in Beesel om het draaksteken te borgen en te zorgen voor continuïteit van de traditie. Op deze manier wordt de lokale traditie van het draaksteken in een bredere context van tijd en cultuur geplaatst. Het is de bedoeling dat in de wijde omgeving van Beesel en Venlo een Wereld vol Draken verrijst, waaraan zoveel mogelijk ondernemers in de regio meewerken.

De tentoonstelling werd op 23 april, Sint-Jorisdag, geopend. 'Wij bieden met de tentoonstelling een soort cursus over draken, zodat iedereen klaargestoomd wordt voor het draaksteken,' zegt Benoît lachend. 'Het Limburgs Museum profileert zich als familiemuseum. Jong en oud wordt uitgedaagd om samen actief de tentoonstelling te bezoeken. Hoewel sommige tentoongestelde stukken, zoals zeventiende-eeuwse schilderijen, wellicht wat moeilijk zijn voor de kleinsten, valt er voor hen ook genoeg te zien en beleven. Door de hele tentoonstelling heen is in de vormgeving gewerkt met schubbenwanden en de vier elementen van een draak: de kop, een vleugel, een poot en de staart. Wij willen geen complete draak neerzetten, want niemand heeft ooit een draak gezien en hij is door de tijden heen telkens weer anders verbeeld. Draken bestaan vooral in het hoofd van de mensen en we willen die eigen invulling graag stimuleren.'

De elf thema's zijn: De held, met verhalen over bekende drakendoders zoals Sint Joris, Sint Michaël en Sint Margaretha; De duivelse draak, met onder meer een bijzonder schilderij waarop Eva als bruid van Jezus is afgebeeld met een draak in de boom met de verboden vruchten in plaats van een slang, De draak steken, Schuttersgilden, Draken in steden, Westerse draken, Oosterse draken, Draken in fantasy, Onbekende werelden, met draken op oude wereldkaarten en een hemelkaart met sterrenbeelden zoals Draco, het sterrenbeeld Draak, Draken in de natuur en ten slotte Drakenstudies met het klapstuk van de tentoonstelling: een skelet van een heuse draak.

'Het skelet is gemaakt door Dominic van Schelde, van de Universiteit van Gent, zelf een groot drakenliefhebber. Het is het allereerste drakenskelet ter wereld en gebaseerd op een naslagwerk over fabeldieren. De basis is een cobraskelet van circa vier meter lang. Echt spectaculair!' vertelt Benoît enthousiast.

In het bijbehorende opdrachtenboekje wordt aan kinderen de ultieme vraag gesteld: In deze tentoonstelling heb je veel draken gezien uit verschillende tijden en plaatsen. (...) Je bent dus een echte drakenspecialist geworden. De wetenschap is er nog niet uit, maar wat denk jij? Bestaan draken echt?

Oervorm

Waaruit komt die fascinatie voor draken voort? 'Vroeger was het een manier om een verklaring te geven voor alle onbegrijpelijke dingen en de belichaming van het slechte, in het Westen tenminste,' vertelt Benoît. 'In het Oosten is de draak overigens ook niet altijd per se goed, het is meer een immense natuurkracht die goed of slecht kan uitpakken. Hij kan zich verplaatsen tussen verschillende werelden, die van ons en die van onze voorouders. Mijn eigen synthese van het hele verhaal is dat iedere tijd en iedere cultuur zijn eigen bedreigingen heeft. De draak werd gebruikt als symbool van het angstaanjagende, bedreigende element.'

De laatste jaren is echter een verandering in de houding ten opzichte van draken te zien. Hoe verklaart Benoît dat? 'In het boek dat bij deze tentoonstelling verschijnt, Draken, heeft auteur Nicolle Lamerichs de aanname dat mensen nu bezorgd zijn over de natuur en het milieu. Zij stelt dat het verlangen naar duurzaamheid en naar een soort mystiek oergevoel gekoppeld kan worden aan de stijgende populariteit van draken. Ik vind dat wel een mooie verklaring. Mede door games en fantasyliteratuur wordt de draak gezien als een overblijfsel uit een oude, mythische wereld. Je ziet het ook aan de opkomst van LARP-groepen (Live Action Role Playing), die zo ver gaan dat ze zelf een fantasywereld uitbeelden. Men wil terug naar een wereld die verdwenen is en de draak is daarvan de oervorm. De draak wordt nu soms zelfs als mentor gezien, als bron van wijsheid.'

Een draakje op sterk water

Draken zijn nog steeds populair in verhalen.

De draak in Beesel wordt door de voortschrijdende techniek steeds vervaarlijker.

DE DRAAK IS EEN VAN DE OUDSTE MYTHISCHE SYMBOLEN TER WERELD.

Zo ver is het nog niet in Beesel, daar symboliseert de draak nog steeds het slechte. Wie weet verandert dat ook ooit nog eens? Ten slotte hoort immaterieel erfgoed mee te gaan met veranderingen in de tijd.

De tentoonstelling Draken is te zien tot 30 oktober 2016 in het Limburgs Museum te Venlo, www.limburgsmuseum.nl.
De theatervoorstelling Draaksteken is op 12, 13, 14, 18, 19 en 20 en 21 augustus 2016 te bezoeken in het Openluchttheater te Beesel, www.draaksteken.nl. Op de website is ook een film over het verhaal van Sint Joris en de draak te bekijken.

Het Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland heeft een lesbrief over draken en monsters gemaakt: Opleiding tot drakoloog of tot monsteroloog, www.immaterieelerfgoed.nl.
Op 2 juli organiseert het Kenniscentrum een contactdag immaterieel erfgoed naar de tentoonstelling in Venlo en naar Beesel, waar het decor wordt opgebouwd en de echte draak te zien is.

DE GEUR VAN NATTE TENTEN...

SCOUTING IS KAMPIOEN DOORGEVEN

Tekst Anneke Munnik
Foto's Scouting Nederland

Albert Heijn heeft dáár leren leidinggeven, zegt hij zelf: bij Scouting, dat toen ongetwijfeld nog bekend stond als de padvinderij. Een aanbeveling van jewelste.

Hoewel scouts wat minder in het straatbeeld zichtbaar zijn dan de vroegere padvinders, betekent dat niet dat er ook minder *zijn*. Scouting is de grootste jeugd- en jongerenorganisatie van de wereld, met 38 miljoen leden in 160 landen. In Nederland zijn er 100.000 leden actief, van wie 87.000 jeugdleden. Als zo'n grote organisatie al zo lang een bloeiend bestaan leidt, dan betekent dit dat er een ontwikkeling heeft plaatsgevonden, dat er wordt gewerkt aan het behoud. Dat oude wegen zijn verlaten en nieuwe worden ingeslagen, maar ook dat de basis goed is en de grondgedachte universeel.

Robert Baden-Powell

Wat doet een scout? Hij leert, maar het spelplezier staat voorop. Dat was het idee waarmee Robert Baden-Powell begon. Hij was een luitenant-generaal in het Britse leger, die op basis van eigen ervaringen en ideeën in 1908 een boek uitbracht: *Scouting for Boys*. Het boek was bedoeld als handleiding voor verkenners bij het Britse leger, maar bleek uitermate populair te zijn bij jongeren. In reactie daarop besloot Baden-Powell een zomerkamp te organiseren voor een groep enthousiaste jongens. Ze leerden onder meer spoorzoeken, overleven en de

beginselen van EHBO. Hij zal zich toen niet hebben gerealiseerd dat hij een wereldwijde beweging op gang bracht.

De eerste officiële Nederlandse Scoutinggroepen werden in 1910 opgericht in Amsterdam – de Nederlandse Padvinders Organisatie - en Den Haag – de Bond van Jonge Verkenners. Vijf jaar later gingen de groepen samen onder de naam Vereeniging de Nederlandse Padvinders. Het avontuur en het spelen in de natuur was aantrekkelijk voor de Nederlandse jeugd. Wereldwijd ontstonden steeds meer verkenners- en padvindersorganisaties, zoals ook in Suriname, aan het begin van de jaren dertig.

Kabouters

Het verkennen was typisch jongenswerk en Baden-Powell richtte zich op de groep van 10 tot 15 jaar. in 1909 werd de eerste scoutingrally gehouden, en tot verbazing van het publiek verschenen daar meisjes in zelfbedachte Scoutinguniformen. Zo'n appel kon natuurlijk niet worden genegeerd en Roberts zus Agnes Baden-Powell leidde al vanaf 1910 een meisjesgroep.

De man-vrouwverhoudingen waren in die tijd wel anders, dus de meisjes gingen niet echt verkennen, maar werden opgeleid voor zorgtaken. Ze werden 'kabouters' genoemd en droegen bruine uniformen tot ze 'overvlogen', dat is: naar de volgende groep gingen: de padvindsters. Kabouters 'woonden' natuurlijk in een bosrijke omgeving en anders werd er wel in een bosrijke omgeving gekampeerd.

Deze welp bekwaamt zich in de klimkunst.

Kwik, Kwek en Kwak

Padvinder zijn, of gids, zoals de katholieken het noemden, was dus meteen mateloos populair. Maar zo gladjes verliep de ontwikkeling niet. In de Tweede Wereldoorlog was Scouting verboden. Daarna werd het weer opgepakt. In 1952 werd in Nederland het vrolijke weekblad Donald Duck uitgegeven. De neefjes Kwik, Kwek en Kwak waren daarin 'jonge woudlopers' en wie die oude strips leest, ziet heel wat grappige overeenkomsten met de padvinderij.

In de jaren zestig zakte de belangstelling echter in. Er moest dus ingegrepen worden. Tot dat moment werden niet alleen de groepen jongens en meisjes gescheiden gehouden, maar ook de katholieken en de protestanten: in een tijd van verzuiling was er geen samengaan denkbaar. In 1973 kon dat wel: toen werd het Scouting Nederland en dat bracht natuurlijk een stroom van veranderingen op gang. Iedere groep had zijn eigen cultuur ontwikkeld en nu ze samengingen, moesten er spijkers met koppen worden geslagen. Daar zijn ze goed uitgekomen, temeer dankzij de kernwaarden, die hetzelfde waren.

Veel tradities

Nog steeds zijn kamperen en buiten zijn heel belangrijk bij scouting. Spanning en avontuur horen erbij en voor de kleintjes – vanaf 5 jaar kun je al scout worden – vooral fantasie en spel. Het wemelt daarbij van de gewoonten, de meeste mensen kunnen ze zo opnoemen: het uniform, (de 'ScoutFit'), kampliedjes, insignes, kampvuur aanleggen, zelf je weg ergens vinden, (pad vinden…), knopen leggen, kompas lezen, teamspelen en maatschappelijke activiteiten.

Een van de tradities die Baden-Powell introduceerde was de dagelijkse goede daad. Daarvoor had je een speciale munt in je broekzak en na het doen van de daad mocht je de munt naar de andere zak verhuizen. In de twintigste eeuw kwam daar in Nederland het 'heitje voor een karweitje' bij. Ieder jaar rond Pasen belden de padvinders en gidsen, zoals de katholieken zich noemden, aan bij mensen om voor een klein bedrag een werkje te doen. De tuin opruimen, een boodschapje, de stoep schoonmaken, nu gaat dat niet meer zo. Tegenwoordig werken scouts bijvoorbeeld mee aan de jaarlijkse Natuurwerkdag of ze halen het zwerfvuil weg uit een park. Een spelletjesdag organiseren voor kinderen van vluchtelingen, er is altijd genoeg te doen voor een scout met een helpersnatuur.

Er zijn tradities waarbij alle scouts samenkomen, zoals de jamboree (letterlijk vertaald: uitbundig feest). Dit festijn is door Baden-Powell bedacht om alle padvindersgroepen van over de hele wereld bij elkaar te brengen. De eerste vond plaats in Londen, in 1920. Achtduizend scouts uit 34 landen waren daar bijeen. In 1937 bezochten meer dan vijftig padvindersgroepen de eerste in Nederland georganiseerde Wereldjamboree. De laatste was in Japan, in 2015. Toen waren er 30.000 scouts uit ongeveer 150 landen. Zo'n jamboree is natuurlijk heel bijzonder. Je kampeert met allemaal scouts uit de hele wereld op hetzelfde kampeerterrein en kunt een hoop interessante contacten leggen.

De verjaardag van Baden-Powell en van zijn vrouw Olave, heet zowel Baden-Powelldag als Denkdag, en werd jaarlijks gevierd, maar nu nog maar door enkele groepen. Het idee is dat scouts die dag wat meer aan elkaar denken en aan mensen die het moeilijk hebben. Het concept is een beetje vaag maar het kan op allerlei manieren worden ingevuld. Sommige scouts trekken hun uniform aan of sturen elkaar een kaartje. Ook kunnen zij een corsage dragen van sneeuwklokjes of klimop om symbolische redenen. Sneeuwklokjes onder meer vanwege hun kleur, die wordt geassocieerd met zuiverheid en eerlijkheid. De jongste speltakken, zoals de groepen worden genoemd, dragen twee sneeuwklokjes en ouderen en de leiding drie. Dat komt overeen met de delen van de belofte die door de betrokken kinderen wordt afgelegd. Klimop geldt als symbool omdat het altijd groen is, ook in de winter en de blaadjes groeien los naast de rank om elkaar ruimte te geven.

Moderne methoden

Scouts zijn moderne mensen en maken gebruik van moderne technieken en methoden. De vroegere kniekousen met kwastjes bestaan al lang niet meer. Sweaters en T-shirts, outdoorbroeken en fellere kleuren zijn toegevoegd aan het uniform, waardoor het vroegere nogal militaristische karakter wat verder weg is gaan liggen. Er wordt nog steeds wel gesalueerd, met drie vingers voor de drie afgelegde beloftes en de duim over de pink (de sterke beschermt de zwakke). Waarom die belofte? Die heeft Baden-Powell ingesteld naar aanleiding van een brief die hij ontving van een jongen, waar een eed in stond. Hij merkte op dat een jongen waarde hecht aan zijn belofte en liet hen in het vervolg beloven hun best te doen. De belofte is voor alle groepen verschillend, maar eindigt altijd met de uitspraak: 'Jullie kunnen op me rekenen.'

Een uniform is nog steeds een goede manier om de gelijkwaardigheid tussen de scouts te benadrukken. Dat is een belangrijk gegeven, aangezien iedereen welkom is bij scouting en ook iedereen de kans krijgt om zich op zijn eigen manier te ontwikkelen. Ook worden de verschillende leeftijdsgroepen hiermee onderscheiden. Bij scouting wordt gebruikgemaakt van moderne lesmethoden, zoals de doorlopende leerlijn. Wat de kleine bevertjes leren aan vaardigheden, wordt bij de welpen uitgebouwd. Oudere scouts krijgen steeds meer verantwoordelijkheid. Zij leren initiatieven ontplooien, organiseren en leiding geven. Waar de kleinsten leiding krijgen, verandert dat in de loop der jaren in begeleiding en adviezen krijgen en uiteindelijk in zelf doen. Er zijn bevers, welpen, scouts, explorers en roverscouts. Er zijn land-, water- en luchtscouts (de laatste doen veel met modelvliegtuigen). De bevers, van 5 tot 7 jaar, doen voornamelijk fantasiespelletjes in de natuur. De groep erna, de welpen, tot 11 jaar, spelen in de jungle en

Plezier en saamhorigheid staan voorop.

Het is soms knap moeilijk om het pad te vinden.

beleven allerlei spannende avonturen. Spelenderwijs doen ze kennis van de natuur op. Daarna kun je scout worden, of padvindster, in de groep tot 15 jaar. Dan speel je niet meer, maar ontwikkel je bewust je vaardigheden. Samenwerken en leren een 'opkomst' (bijeenkomst) te organiseren, zelfstandig worden en je verder ontwikkelen, daar gaat het om bij deze groep. Daarna, tot je achttiende, ben je explorer en organiseer je je eigen activiteiten, in binnen- en buitenland. Zeilen of zwerven, outdooractiviteiten, het kan van alles zijn. Bovendien run je

Tegenwoordig hebben de scouts ook nog een zeer bijzondere beschermvrouwe: Koningin Máxima.

je eigen afdeling. De laatste periode die je bij scouting kunt doorbrengen heet je roverscout. Dan kies je helemaal zelf wat je onderneemt, per groep, leidt je andere jeugdgroepen en kun je je eventueel voorbereiden op een functie als vrijwilliger bij scouting.

Mensenkennis en zelfvertrouwen

De beste manier om te kijken hoe al deze uitgangspunten in de praktijk uitwerken, is door een 'overval' te plegen op een paar scouts en rechtstreeks te vragen wat er nou zo aantrekkelijk is aan scouting. Carolien Drost (25) staat poffertjes te bakken op Koningsdag in Gouda. Op de onverwachte vraag reageert ze onmiddellijk met een aanstekelijk enthousiasme: 'Ik zit al er al vanaf mijn zesde op. Wij zijn een meidenscoutinggroep en wat ik zo leuk vind is de saamhorigheid. Je hebt veel vriendinnen, wij zijn lekker buiten en werken samen. We zijn waterscouts. Je leert bij scouting leiding geven, en dat geeft zelfvertrouwen.'

Hoe gaat dat dan, dat leren leiding geven? 'Toen ik begon, op mijn zesde, ben je eigenlijk nog landscout. Daar heb je een burgemeester en een locoburgemeester. Bij de waterscouts, van 11 tot 16 jaar, een kwartiermeester en een bootsman. Dat zijn de twee oudsten, dat wil zeggen: we kijken als leiding ook naar wat een kind kan. Als je zo lang bij scouting zit, krijg je een hoop mensenkennis. Als ik een groep meiden bekijk, zie ik meteen wie zich een beetje terugtrekt, wie er veel zelfvertrouwen heeft. Wij leren ze leiding geven. We doen meer met elkaar dan alleen maar een keer per week scouting. Volgend weekend gaan we bijvoorbeeld met alle oudsten de kwartiermeesters en de bootsmannen op kamp bij De Kaag, waar we meedoen aan zeilwedstrijden.'

Overigens werkt Carolien al sinds haar zeventiende bij de marine, dus het water is echt haar element.

Er komen net drie vrolijke meiden aan en die blijken bij dezelfde groep te horen. Wat vinden ze daar zo leuk? Ze zijn alle drie vijftien en op die leeftijd zit je meestal alleen nog ergens op omdat je het zelf heel graag wilt. Ze zijn padvindster. Géén scout, nee.
Alexandra Hooft: 'Padvindsters, maar eigenlijk zijn we kasto's.' Pardon? 'Onze groep heet Kastanujo, dat betekent kastanjeboom. Wij noemen de jongens houtmannen en zij noemden ons kasto's. Dat was eigenlijk een scheldnaam, maar nu noemen wij ons zo.'
Kelly Lorius: 'Eigenlijk zijn we allemaal een soort zussen van elkaar.'
Hanna Fijn: 'Ik zit erop om de gezelligheid en het zeilen. Iedereen kan goed met elkaar opschieten.'

Ja, maar heeft dat juist met scouting te maken?
Alexandra geeft meteen antwoord: 'Ja, want op school ben je ook wel met elkaar maar daar kun je niet samen gek doen. Door de modder rollen bijvoorbeeld. Je bent vijf dagen per week met anderen samen op school en maar één dag per week bij scouting maar toch ben je daar betere vrienden.'

Het is nieuw voor ze dat Albert Heijn er naar eigen zeggen leiding heeft leren geven, maar zij leren dat inderdaad ook.
Kelly: 'Wij zijn nu bootsvrouwen, wij hebben de leiding van de boot. Je komt steeds hoger. Ik ben begonnen toen ik 11 was en dan begin je laag. Dan kijk je naar die anderen en denk je: o, die kan echt zeilen. Nu hebben wij zelf de leiding van de boot.'

Op de vraag wat je bij scouting bijvoorbeeld leert dat je in je latere leven goed kunt gebruiken, antwoordt Hanna: 'Je leert out-of-the-box denken. Niet opgeven. Als je aan lager wal raakt kan je niet lekker op een stoel gaan zitten en niks doen, maar moet je zorgen dat ze allemaal veilig thuiskomen.'

Baden-Powell

Wat wilde Baden-Powell eigenlijk? Hij zag de lol die jongens hebben in activiteiten als sluipen, spoorzoeken, geheime boodschappen overbrengen, seinen met vlaggen of rook en overleven in primitieve omstandigheden. Hij was er zelf ook erg enthousiast over. Idealisme kwam er aanvankelijk schijnbaar niet aan te pas, maar uit de laatste brief van zijn leven die hij schreef aan de wereldscouts blijkt zijn levensopvatting, die onmiskenbaar doorklonk en klinkt in de door hem begonnen beweging: 'Maar de echte weg om geluk te verkrijgen is door aan de anderen geluk uit te delen. Tracht deze wereld een beetje beter achter te laten dan je hem hebt aangetroffen, en wanneer jouw beurt dan komt om te sterven, dan kan je gelukkig sterven met het gevoel dat je in geen geval je tijd verkwist hebt, maar je best hebt gedaan.'

Er is dus wel degelijk sprake van opvoeding bij scouting, en van idealisme. De principes van elkaar helpen en van gelijkwaardigheid, van goede invloed op de ontwikkeling van een kind, spelen nog steeds een grote rol. Leiders bij scouting worden getraind en krijgen ook voorlichting over de kenmerken en de aandachtspunten rond kinderen met lichamelijke of verstandelijke beperkingen of psychische moeilijkheden. Werkelijk iedereen is even welkom bij scouting.

Alles, maar dan ook alles, wordt doorgegeven bij scouting. Een fraai voorbeeld van meegaan met de tijd zonder de kernwaarden los te laten. Tegenwoordig zijn er maar weinig mensen die zich aan een groep of een vereniging binden, maar scouting groeit! Het heeft het insigne immaterieel erfgoed volkomen verdiend.

«

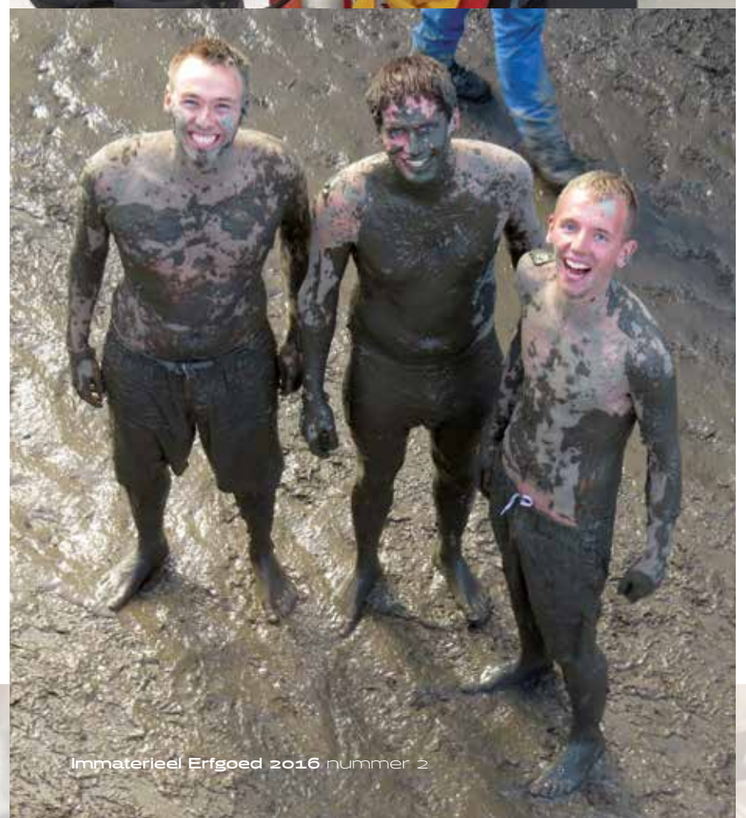

Boven: Luchtscouts vliegen met modelvliegtuigen en met de vluchtsimulator. Hiernaast: Samen door de modder rollen: ook een vorm van saamhorigheid.

INTERNATIONAAL OVERLEG EN SAMENWERKING OP HET TERREIN VAN IMMATERIEEL ERFGOED

TEKST **Albert van der Zeijden**

Immaterieel erfgoed in het Openlucht-museum van Hongarije

Internationale samenwerking is een van de vier doelstellingen van de UNESCO Conventie ter Bescherming van het Immaterieel Erfgoed. Als bij deze UNESCO conventie geaccrediteerde NGO geeft het Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland actief invulling aan deze doelstelling. Naast samenwerking in het internationale netwerk van bij UNESCO geaccrediteerde NGO's, het zogenoemde ICH-NGO Forum, streven we ook naar meer samenwerking binnen Europa, met onze directe buurlanden. In dat kader werden wij onlangs gevraagd de vergadering van de Expertencommissie van de Duitse Nationale UNESCO Commissie bij te wonen, op 18 april. Ook gaven we graag gehoor aan de uitnodiging van onze collega's van het Departement Immaterieel Erfgoed van het Hongaarse Openluchtmuseum om te participeren in een Europese expertmeeting over Nationale Inventarissen in Szentendre, op 14 mei 2016. Het Kenniscentrum was uitgenodigd om met drie anderen een lezing te houden. Albert van der Zeijden van het Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland sprak over de manier waarop wij in Nederland onze Nationale Inventaris hebben vorm gegeven en verkende ook de internationale mogelijkheden tot samenwerking. Wat waren de resultaten van de bijeenkomsten? Wat hebben we ervan geleerd?

Verslag van de bijeenkomsten in Bonn en Szentendre

Vlaanderen

Binnen Europa werkt Nederland al intensief samen met Vlaanderen. Zo is er een geregeld overleg waarin informatie wordt uitgewisseld, zo wordt er bijvoorbeeld gesproken over de aanpak van onze beider nationale inventarissen, omdat wij beiden aan het experimenteren zijn met nieuwe en laagdrempeliger methoden van inventarisering en borging. Het onderwerp kwam ook aan bod in Duitsland en in Hongarije. Het aanleggen van een of meerdere inventarissen, waarmee het immaterieel erfgoed binnen de eigen landsgrenzen wordt geïnventariseerd, is een van de verplichtingen die uit de ratificatie van de conventie voortvloeien.

In Hongarije bleek, dat in vergelijking met alle andere landen in Europa, Nederland met bijna honderd elementen op de Nationale Inventaris, de meest diverse en omvangrijke Nationale Inventaris heeft. De lijst in Vlaanderen bevat met name veel traditionele elementen, zoals de garnaalvisserij in Oost-Duinkerken en de Heilig Bloedprocessie in Brugge. Ook in Nederland staan heel veel traditionele tradities op de inventaris, maar zijn ook meer multiculturele vormen van immaterieel erfgoed vertegenwoordigd, zoals de Marroncultuur, de Anansi vertelcultuur en de Hennakunst.

Uit de context

Hongarije zelf heeft een inventaris met daarop tweeëntwintig elementen van immaterieel erfgoed. Deze tradities waren allemaal te zien tijdens het Whitsun Festival, dat elk jaar met Pinksteren in het Openluchtmuseum gehouden wordt. Alle gebouwen van het Openluchtmuseum waren vrijgemaakt voor presentaties door de gemeenschappen. Soms gebeurde dit op een natuurlijke manier, zoals met de traditie van de traditionele kerkversiering in de plaatselijke kerk in Mende, voor deze gelegenheid gepresenteerd in het kapelletje van het Openluchtmuseum dat weliswaar uit een heel andere regio uit Hongarije stamt, maar in ieder geval een kerkje was.

Licht vervreemdend was de presentatie van de traditionele visvangst in de zuidelijke Donau-regio, voor de gelegenheid niet in de Donau zelf, maar naast een van de gebouwen in het museum. De vissers demonstreerden hoe je de verschillende netten moet hanteren, maar omdat er in het museum geen rivier of zelfs maar een vijver beschikbaar is, moest alles letterlijk op het droge gebeuren, zonder water en zonder vissen. De tradities werden, met andere woorden, getoond buiten hun eigenlijke context. Binnen UNESCO zijn er veel mensen die daar grote moeite mee hebben, omdat het in de conventie immers niet gaat om gemusealiseerd erfgoed, maar om levend erfgoed in de samenleving zelf.

Musea kunnen echter wel degelijk veel toevoegen. We kregen bijvoorbeeld een goed beeld van de traditie en merkten ook dat de gemeenschappen heel trots waren om hun traditie op deze wijze in het museum te kunnen laten zien. Voor de gemeenschappen functioneerde het als een extra erkenning van hun traditie, net zoals de plaatsing op de Nationale Inventaris dat was geweest. In Hongarije gaat deze plaatsing overigens, net als in Nederland, vergezeld van de ondertekening van een certificaat. Een verschil met Nederland is dat de erfgoeddragers ook een soort medaille krijgen uitgereikt, met het Hongaarse logo van de Nationale Inventaris.

Diversiteit

Ondertussen is het beeld dat men in Oost-Europa heeft van immaterieel erfgoed naar onze begrippen tamelijk traditioneel. Het neigt erg naar folklore: het in streekdrachten dansen en muziek maken voor een publiek. En ook al is folklore ook een onderdeel van een levende cultuur, in Nederland zijn we toch op zoek naar immaterieel erfgoed dat hier en nu door mensen wordt gepraktiseerd, in een dynamische context. In Nederland wordt dan ook gestreefd naar een cultureel diverse lijst, het is zelfs één van de randvoorwaarden die de Nederlandse regering gesteld heeft voor de Nationale Inventaris. Enerzijds dienen openingen te wor-

den gemaakt naar de nieuwe stedelijke culturen, anderzijds dient er ook over nagedacht te worden hoe gemeenschappen geholpen kunnen worden in de borging van hun tradities.

Voor Nederland interessant is dat Hongarije naast de Nationale Inventaris ook nog een lijst van *best practices* heeft, met daarop drie voorbeeldpraktijken. Een goed voorbeeld, waarover ook een internationale publicatie verscheen, is de 'Táncház methode voor het doorgeven van traditioneel immaterieel erfgoed'. Het gaat in deze methode om vormen van volksmuziek en volksdans, die onder begeleiding van etnomusicologen in projecten met scholen worden doorgegeven, zodat ze ook in een nieuwe stedelijke context betekenis kunnen krijgen.

Manieren van inventariseren

Tijdens de expertmeeting in Hongarije bleek er een grote variëteit te bestaan in de manieren waarop landen het eigen immaterieel erfgoed inventariseren. De twee uitersten waren Finland aan de ene kant en Hongarije aan de andere kant. Het Nederlandse systeem zit er ergens tussenin en is verwant met het systeem zoals dat in Vlaanderen wordt gehanteerd. De aangesloten landen zijn tamelijk vrij in welke methode wordt gekozen, als de gemeenschappen er zelf maar intensief bij betrokken worden. Het mag geen top-down perspectief zijn. Of zoals Tim Curtis het in zijn lezing verwoordde: 'In inventorying intangible heritage the process of involving communities is more important than the inventory itself.' Tim Curtis is wereldwijd de nieuwe secretaris van de UNESCO Conventie van het Immaterieel Cultureel Erfgoed en ook de leider van het UNESCO bureau in Parijs dat deze conventie coördineert.

Een inventaris moet in ieder geval meer zijn dan een lijst van tradities. Een inventaris moet een instrument zijn dat de gemeenschappen in staat stelt het eigen immaterieel erfgoed te borgen. Wat opviel tijdens de bijeenkomst in Szentendre, is dat een aantal landen nog nauwelijks begonnen is met inventariseren, zoals Noorwegen en Letland. Vertegenwoordigers van deze landen namen met veel belangstelling kennis van de door Nederland, Finland en Hongarije gepresenteerde voorbeelden.

Het systeem zoals dat in Hongarije wordt gehanteerd, leunt zwaar op netwerken van experts, op verschillende niveaus. Nationaal wordt het systeem aangestuurd door het Departement Immaterieel Erfgoed met zijn directeur Eszter Csonka, de organisator ook van de Europese expertbijeenkomst en van het Whitsun Festival dat wij mochten bijwonen. Haar instituut laat zich daarbij inhoudelijk voeden door een 'Nationaal Comité van Immaterieel Erfgoed', dat net als de Duitse expertencommissie nauw gelieerd is aan de Nationale UNESCO Commissie. In beide gevallen gaat

De multiculturele samenleving in Molenbeek, Brussel

Een culinaire traditie in Finland

Duitsland gaat zijn orgelcultuur internationaal voordragen.

het overigens om tamelijk uitgebreide commissies, met zo'n dertig leden. Ze hebben een adviserende functie, net zoals de Toetsingscommissie en de Raad van Advies van het Kenniscentrum in Nederland.

Daarnaast is in Hongarije gekozen voor een Network of County rapporteurs of ICH en een Network of voluntary professionals. Men werkt dus met lokale vrijwilligers, die het immaterieel erfgoed signaleren en de contacten leggen met de gemeenschappen. Het is uiteindelijk de Nationale Commissie die besluit of iets op de Nationale Inventaris komt, net als in Duitsland.

Wikimethode

Aan het andere uiterste staat de wikimethode, die werkt zonder intermediairs, maar waarvoor de bevolking rechtsreeks via een internetformulier tradities kan aanmelden. Dat is de methode die nu in Finland wordt gehanteerd. Overigens gaat het om meer dan alleen het simpelweg aanmelden van tradities. De aanmelders moeten een uitgebreide vragenlijst invullen, waarin gevraagd wordt om een beschrijving van het betreffende immaterieel erfgoed, een beschrijving van de betrokken gemeenschappen en waarin ook de staat van het erfgoed in kaart wordt gebracht. Deze wiki inventaris wordt gebruikt als eerste stap, waaruit vervolgens een selectie wordt gemaakt voor de Finse Nationale Inventaris. Een coördinerende rol is er voor de Finse 'National Board of Antiquities', en dan met name voor de coördinator immaterieel erfgoed van deze National Board, Leena Marsio.

In zijn streven naar verbreding van de eigen Nationale Inventaris overlegt ons Kenniscentrum al sinds vorig jaar met Leena Marsio. Zou een dergelijke wikimethode ook voor ons geschikt kunnen zijn, zo was onze vraag? Tijdens ons overleg in Bonn met de Duitse Nationale UNESCO Commissie wees de secretaris van deze commissie, Christine Merkel, erop dat een wikimethode niet noodzakelijkerwijs tot een diversere lijst leidt. Volgens haar heeft onderzoek uitgewezen dat Wikipedia zelf vooral wordt volgeschreven door gepensioneerde leraren en onderwijzers, een niet echt representatief gezelschap dus. Ook vergt de wikimethode heel veel moderatie om te voorkomen dat er allerlei fantasietradities op de inventaris komen of dat er politiek of commercieel misbruik wordt gemaakt van de inventaris. Tim Curtis sprak in zijn lezing enige bezorgdheid uit over de commercialiseringstendenzen in veel landen in Europa, waarbij grote bedrijven aan de haal gaan met tradities van gemeenschappen.

INTERNATIONALE KENNISUITWISSELING EN SAMENWERKING WORDEN STEEDS BELANGRIJKER.

Een en ander heeft Nederland en Vlaanderen doen besluiten om niet te kiezen voor een wikimethode maar voor een gelaagd systeem, met als eerste stap een lichte vorm van inventarisatie en als tweede stap borging, alleen voor tradities die de behoefte en/of noodzaak voelen en dat ook kunnen invullen. De derde stap zou een selectie daaruit goede voorbeeld borgingspraktijken kunnen worden. Dat is in ieder geval het idee, het wordt nog besproken met de partners en moet ook nog verder uitgewerkt worden.

Uitwisseling en contact

Immaterieel erfgoedborging stelt voor bijzondere uitdagingen. Het voorbeeld van de overleggen in Bonn en in Szentendre leert dat onderlinge uitwisseling nuttig en belangrijk is. Het draagt bij aan de vierde doelstelling van de UNESCO conventie om uitwisseling over immaterieel erfgoedzorg te bevorderen. Uitwisseling met directe buurlanden kan belangrijk zijn, omdat we vaak met dezelfde uitdagingen worden geconfronteerd. In Bonn hadden we het bijvoorbeeld over de uitdaging van de superdiversiteit in steden als Rotterdam. De Duitsers waren heel geïnteresseerd om te horen over onze experimenten met de West-Kruiskade. Wat betekent immaterieel erfgoed in een wijk met meer dan honderdzestig etniciteiten? Wat is een gemeenschap? Welke zijn de tradities van de West-Kruiskade en hoe kan je ze borgen? De Duitsers voelden wel wat voor een gezamenlijk project, met als concrete casussen Brussel, Rotterdam, Keulen en Berlijn.

Dan hebben we het nog niet eens gehad over mogelijke multinationale voordrachten voor de internationale lijsten van UNESCO, een onderwerp dat op de achtergrond altijd aanwezig was in Szentendre. Vanwege het quotum dat het Intergouvernementeel Comité heeft gesteld aan het aantal voordrachten dat het bureau in Parijs jaarlijks kan verwerken, is internationaal gekozen voor een systeem waarin multinationale voordrachten prioriteit hebben boven de internationale voordrachten van slechts één land. Dat alleen al dwingt landen tot samenwerking, als ze tenminste iets willen voordragen. Ook in dat opzicht kan internationale uitwisseling nuttig zijn! «

SINTIMUZIEK

HET BRABANTSE DORP GERWEN IS DE BAKERMAT VAN VEEL VIRTUOZE SINTIMUZIKANTEN

TEKST **Jolly van der Velden**
FOTO'S **Paul Schäfer Trio**

In Noord-Brabant is de zelfverklaarde hoofdstad van de Gypsy Jazz te vinden. We hebben het over Gerwen, een niet zo heel groot dorp in de gemeente Nuenen. Deze regio is de thuisbasis van veel gypsymuziektalent. Wasso Grünholz en Sani Rosenberg inspireerden daar vele jonge Sinti, zoals de musici van het Rosenberg Trio, Paulus Schäfer en vele anderen. Allen bekend om hun virtuoze gitaarspel.

In de zomer wordt er geregeld een kampvuur gemaakt, een barbecue aangestoken en dan wordt er muziek gemaakt. Zo groeien de kinderen ermee op.

De Gypsy Jazz vindt zijn oorsprong in de muziek van de in België geboren en in Frankrijk opgegroeide Sintigitarist Django Reinhardt (1910-1953). In een woonwagenkamp bij Parijs leerde Django Reinhardt al jong gitaar, banjo en viool spelen. Door een brand in de woonwagen raakte hij op zijn achttiende ernstig gewond, hij hield daar een verminkte linkerhand aan over. Gitaar spelen leek onmogelijk geworden, maar met veel doorzettingsvermogen ontwikkelde hij een eigen stijl: de Gypsy Jazz. Zijn Quintette du Hot Club de France heeft de traditionele zigeunermuziek een ongekende impuls gegeven, doordat Reinhardt die combineerde met uit Amerika overgewaaide genres. Zijn muziek was een keerpunt. Tot op de dag van vandaag heeft hij grote invloed op jazzgitaristen en met name op Sintimuzikanten, wereldwijd. Een van hen is Paulus Schäfer. Hij groeide op als jongste van negen kinderen in het kamp aan de Bosweg in Gerwen.

Wanneer dacht je voor het eerst dat je ook gitaar wilde spelen, net als zoveel andere mannen en jongens van jullie gemeenschap?
'Wij groeien op met muziek. Bij ons speelt iedereen op het kamp wel een instrument. Al mijn vijf broers spelen gitaar. De zussen zingen allemaal. Ik ben er als klein jongetje helemaal mee opgegroeid, heb het ingeademd.'

'Ik was heel erg gebrand op gitaar spelen, wou dat leren, ik vond dat mooi en dan kun je je geen plek bedenken die beter is dan hier. Wasso Grünholz is nu ongeveer zeventig jaar en hij was een voorbeeld voor ons. Wij luisterden vaak naar hem en vroegen hem veel. Eigenlijk gaat het bij ons zo: we kijken, we horen en we spelen het na. Als we er niet uitkomen, gaan we naar de persoon toe en vragen hoe het zit. Omdat wij geen noten kunnen lezen, moeten we het allemaal doen vanaf het gevoel en het gehoor. In de zomer maken we geregeld een kampvuur, steken een barbecue aan en dan wordt er muziek gemaakt. Onze kinderen groeien er ook mee op, het wortelt erin, zeg maar. Mijn dochter Gina van negen jaar speelt piano en zingt. Wij vinden het belangrijk dat we het de kinderen meegeven, maar het is niet zo dat ze worden gedwongen. Een kind moet kind kunnen zijn en als ze voor muziek willen kiezen, dan kunnen ze ermee aan de slag. Als je het gaat forceren bij de kinderen dan krijgen ze er een afknapper van.'

Wat maakt dat muziek zo belangrijk is voor jullie gemeenschap?
'Onze voorouders hadden vroeger geen vaste woonplaats. Ze reden met paard en wagen van stad naar dorp. Het was zo dat je een instrument moest leren bespelen om de kost te gaan verdienen. Een baan krijgen, zat er niet in. Lezen en schrijven konden ze niet, dus wat ze deden was muziek maken. Daarnaast was er wat handel in oud ijzer, seizoenswerk bij boeren of venten langs de deuren.'

Vertel eens iets over de muziek die jullie spelen?
'Vóór de tijd van Django Reinhardt werd er traditionele Hongaarse en Balkanmuziek gespeeld. Mijn vader deed dat ook nog. Maar toen kwam Django en de generaties daarna zijn allemaal op hem verder gegaan. Wat die man deed met twee vingers, ongelofelijk. Wij zijn door hem een nieuwe weg ingeslagen. Heel veel Sinti streven ernaar om op die manier muziek te kunnen maken, maar wel in een eigen stijl, met een eigen inbreng.'

'Wij spelen niet vanaf bladmuziek, maar improviseren naar wat we voelen en wat op dat moment de situatie is. Dan gooien we het erin en gaan we het spelen. Dat is heel moeilijk uit te leggen, maar zo zijn we opgegroeid. We zeggen dat we het niet nodig hebben om noten te kunnen lezen. Dat is ook zo, maar laat ik het zo zeggen: er zou voor ons wel een hele nieuwe wereld open kunnen gaan. Ik ben van plan het toch te gaan leren. Ik heb laatst in Tilburg met een Big Band gespeeld en die mensen hadden allemaal zo'n blad voor hun neus. We moesten negen liedjes instuderen, met intervallen wanneer ik moest soleren. Om dat te repeteren, had ik twee dagen van vijf uur per dag uitgetrokken. Door te repeteren heb ik het hierboven [wijst op zijn hoofd] in het archief vastgezet. Die jongens zijn gewend om van noten te spelen en dat doen ze perfect, maar als je het wegpakt, dan kunnen ze bijna niks meer. Dan kunnen ze niet meespelen. Ik dacht, hoe kan dat nou, we hebben het toch gerepeteerd? Voor mij is dat onbegrijpelijk. Als ik vandaag weer met ze zou spelen, heb ik maar een half uurtje nodig om het weer op te halen. Daar zit onze kracht in, maar ik moet erbij zeggen dat als ik noten had kunnen lezen, ik geen twee dagen nodig had gehad om te repeteren. Dan had ik gezegd, geef mij ook

GERWEN IS DE THUISBASIS VAN VEEL GYPSYMUZIEK-TALENT.

Paulus Schäfer (1978) is gitarist, componist en leraar. Hij is geboren en getogen op een klein woonwagenkamp in Gerwen, vlakbij Nuenen.

Gypsy Jazz, Hot Club Jazz, Gypsy Swing, Jazz Manouche, Swing Manouche: allemaal namen voor een muziekstijl die in de jaren dertig van de vorige eeuw is ontstaan door jazz en dansmuziek uit de USA te combineren met traditionele zigeunermuziek uit Europa. Als antwoord op de Amerikaanse jazz met blaasinstrumenten baseerde de Gypsy Jazz zich aanvankelijk alleen op snaarinstrumenten. Django Reinhardt is de grondlegger van dit genre. De gitaar staat centraal en er wordt gespeeld in een hoog tempo zonder gebruik te maken van bladmuziek, dus op gevoel en improviserend. Het musiceren is een onderdeel van het dagelijkse leven van de Sinti en wordt overgedragen van vader op zoon, van oom op neef. De muziek wordt wel 'de ongeschreven taal' van de Sinti genoemd.

zo'n boekje en dan zou ik het zo mee kunnen spelen.'

Hoeveel generaties zijn er met muziek bezig geweest in jouw familie?

'Mijn vader is 81 jaar. Die speelde al gitaar. Mijn opa speelde vroeger harp en cello. Zijn opa speelde viool. Verder terug weet ik het niet. Dat is van papa zijn kant. Uit mama haar kant zijn grote muzikanten voortgekomen die in het Tata Mirando-orkest speelden, maar bijvoorbeeld ook in het Rosenberg Trio. Zij komen uit Nuenen, hier vlakbij. Het zijn mijn neven, waar ik samen mee ben opgegroeid. Zeker een keer in de tien dagen komen we bij elkaar en spelen we samen, gaan we lekker jammen. We wisselen ook uit wat we hebben geleerd. We proberen ons spel steeds te verbeteren.'

Spelen alleen de mannen een instrument?

'Bij ons spelen de vrouwen inderdaad geen gitaar. Je kunt je afvragen of dat zo moet. Of dat het niet mag? Nee, dat is niet zo, als vrouwen het willen leren, zijn ze er vrij in, maar het is wel uitzonderlijk. Als mijn Gina straks gitaar wil spelen dan mag ze, maar normaal gesproken zijn het de vrouwen die dansen en zingen. Ze doen het huishouden en de man zorgt dat ze alles krijgen wat ze nodig hebben. Dat is de basis, zeg maar.'

Verandert jullie muziek door de jaren heen?

'We zijn allemaal een beetje beter geworden. Maar anders? Kijk, Django is geboren in 1910 en in 1953 gestorven. Nu is het 2016. Er zijn jongetjes van tien, twaalf, vijftien die willen hem nadoen, willen van hem leren. Ze willen die muziek, die sound. Dus in principe is Django al meer dan zestig jaar een voorbeeld geweest. Natuurlijk horen we nu meer van Latin Jazz, moderne jazz of Braziliaans, Dat nemen we ook mee en mengen we met Django's muziek. In die zin verandert het wel een beetje.'

Wat betekent het voor jou om Sinto te zijn?

'Ik ben er heel trots op. Als wij onze muziek spelen, dan voelen we ook dat wij geaccepteerd worden. Wij voelen ons lekker bij onze muziek en we zijn blij dat we dat ook mogen delen met andere mensen. De muziek opent deuren en promoot onze cultuur bij niet-Sinti. Een heel bijzonder optreden voor mij was in Samois sur Seine bij Parijs. Dat is het dorpje waar Django Reinhardt heeft gewoond. Daar houden ze elk jaar een festival waar het eerste jaar honderd mensen kwamen en dat inmiddels is uitgegroeid naar 10.000 man. Dat is dan toch een hele eer om daar op te treden, om in zijn voetsporen te stappen.'

Heb je het gevoel dat je door middel van je muziek een verhaal vertelt?

'Ja, we hebben nummertjes erbij die de pan uit swingen. We hebben er die vol heimwee zitten en we hebben ook nummertjes waarbij we je kunnen laten huilen. Dat grijpt je dan zo aan, dan hebben we de viool erbij. Als we dat spelen gaat het door je ziel heen. Waarvoor? Omdat we met ons gevoel en ons hele hart spelen. Het is niet dat we doen wat het boekje ons zegt, nee, we spelen wat ons hart ons zegt. Het publiek voelt dat ook. Nogmaals, noten kunnen lezen is ook goed, maar met je hart spelen, daar zijn we mee opgegroeid en daar zijn we het beste in.'

Heb je het idee dat cultuur van de Sinti bedreigd is?

'We zijn het volk Sinti en die cultuur willen wij vasthouden. Natuurlijk zijn er dingen die moderniseren, dat is logisch, maar er zijn zaken die moderniseren nooit. Onze cultuur blijft altijd bestaan, wat er ook gebeurt. We hebben van thuis geleerd dat we respect moeten hebben voor oudere mensen, dat we naar elkaar om moeten zien en dat we onze dingen doen die we moeten doen. Dat geven we aan onze kinderen mee. Als de kinderen dat zo maar de lucht in zouden gooien, dan krijgen ze toch wel een klopje op de schouder, dan moet er even gepraat worden. We leven echt in een gemeenschap. Overigens zijn we niet verplicht om met ons eigen volk te trouwen. Als wij een burger willen, dan kan dat, maar we moeten nooit vergeten waar we vandaan komen en wat en wie we zijn. Als dát wordt gerespecteerd, dan is het honderd procent goed.'

'Wij spreken over sommige dingen niet. Als vrouwen en mannen bij elkaar zitten, wordt er over bepaalde onderwerpen nooit gesproken. Als vijfhonderd jaar geleden is vastgelegd dat we daar niet over praten, dan houden we ons daaraan. We kunnen dat niet veranderen, dan hebben we een probleem met de achterban. Dan komen de ouderen samen en word je op het matje geroepen.'

'Je hebt een verschil tussen Sinti en Roma, vaak wordt dat verschil niet gezien. In werkelijkheid zijn wij net zo verschillend als een Turk en een Marokkaan, die hebben ook niet dezelfde tradities en cultuur. De Roma en de Sinti kunnen elkaar bijvoorbeeld niet eens verstaan. Er komen een paar woorden overeen, maar we kunnen geen gesprek voeren. Sinti spreken en zingen in het Romanes. We hebben oude liederen van wel honderd jaar en ouder. Wij spreken thuis Romanes met elkaar, de kinderen leren het ook, wij vinden het belangrijk dat we de taal niet verliezen. Deze taal staat niet beschreven en het is een moeilijke taal. Als je het gaat analyseren, dan kom je een mengelmoes van allerlei talen tegen. Onze voorouders trokken natuurlijk overal naartoe.'

Betekent de Latcho Drom iets voor je? De 'lange reis' die je voorouders maakten. Met andere woorden: het rondtrekken met een woonwagen.

'Dat bedoel ik nou met moderniseren. In mijn vaders jaren hadden ze nog een paard en wagen en trokken ze door België en Duitsland. Overal waar ze stonden, was hun thuis. Ze voelden zich vrij, spraken de talen van die landen en wisten waar ze met wat een boterham konden verdienen. Nu hebben we allemaal een eigen woonwagenplek. Als we nu op reis willen, boek ik een reis naar Spanje en dan blijven we drie weken daar. Dat is dan de reis, weet je. Er wordt nog wel met een auto en een caravan rondgereisd, maar het is niet meer het reizen dat vroeger gebeurde.'

EEN EIGEN MUZIEKCENTRUM

Henk van Beurden van Stichting Sinti Music verzorgt het management van de meeste regionale Sintimuzikanten. Hij vertelt over de vergevorderde plannen voor een eigen muziekcentrum in Gerwen of Nuenen, om de kennis en kunde over te dragen en kruisbestuiving te laten plaatsvinden. Er zijn gesprekken geweest met de gemeente Nuenen en er is gevraagd om medewerking. Niet zozeer om geld, maar om een stuk grond toegewezen te krijgen én ambtelijke ondersteuning om de aanvraag voor subsidie rond te krijgen.

'Ik heb er wel vertrouwen in,' zegt Van Beurden. 'We zijn nu zo ver met de ontwikkeling en de muzikanten willen gewoon dat het centrum er gaat komen. Les geven, repeteren en samen spelen: dat is de bedoeling. Ook voor en met mensen van buiten de eigen gemeenschap. Paulus Schäfer heeft een aantal leerlingen en je ziet dat die vrij snel vooruitgang boeken. De wil en de bereidheid is er om les te geven aan niet-Sinti. Daar liggen trouwens ook de meeste kansen, want die Sinti-jongens spelen toch al en die betalen niet voor je lessen. Daar doe je het natuurlijk zo voor. Dat is de traditie van de overdracht aan de volgende generatie.' De Sintigemeenschap is bezig om de Sintimuziek voor te dragen voor de Nationale Inventaris Immaterieel Cultureel Erfgoed in Nederland.

WIJ SPELEN MET ONS HART.

Meer informatie: www.sintimusic.nl

ITALIAANS IJS

FAMILIETRADITIE UIT DE DOLOMIETEN

TEKST **Jolly van der Velden**
FOTO'S **www.lekkerijsje.nl**

Op zijn kaartje staat heel toepasselijk *ijsgek*. Roberto Coletti heeft een passie voor het maken van *gelato*, ambachtelijk Italiaans ijs. In 2001 opende hij samen met zijn partner Carlina De Lorenzo ijssalon Roberto Gelato in de Utrechtse Poortstraat. Sindsdien wordt daar door hen van maart tot oktober iedere dag vers ijs bereid van natuurlijke, voornamelijk biologische ingrediënten. IJs moet namelijk niet alleen lekker, maar ook eerlijk zijn.

Er zijn in de ijssalon van Roberto Gelato vierentwintig smaken te koop, zoals aardbeienijs.

De grootvader van Carlina maakte via zijn ijskarretjes de mensen vertrouwd met ijs.

Opvallend veel ijsbereiders komen oorspronkelijk uit Cadore, uit de *valle del gelato*, de zogenaamde ijsvallei in de Dolomieten in Noord-Italië. Ook de families van Roberto en Carlina komen daar vandaan. Met name bij Carlina, maar zeker ook bij Roberto zit het ijs maken 'in het bloed'.

IJSSALON EN IJSKARRETJES

De grootvader van Carlina De Lorenzo is in 1928 naar Nederland gekomen vanuit Noord-Italië. Een boerenzoon uit een – in die periode – relatief arm gebied die meer wilde dan een stuk grond bewerken. In Duitsland heeft hij bij familie-importeurs van tropisch fruit ijs leren maken. Daarna heeft hij in Nederland met een compagnon een stad uitgezocht waar hij een ijssalon wilde openen. In Duitsland was een ijssalon al een bekend begrip, maar het was gloednieuw voor Nederland. De naam *ijssalon* heeft hij hier geïntroduceerd. Om zijn product meer bekendheid te geven, is hij begonnen met ijs uit karretjes te verkopen.

Carlina: 'Grootvader heeft zijn ijskarretjes altijd 'mijn krukken' genoemd. De mensen vonden zijn ijssalon eng en durfden niet naar binnen, ze waren het niet gewend. Dus hij leerde de klanten vertrouwd te raken met zijn product via die ijskarretjes. Bovendien kon hij er financieel zijn hoofd mee boven water houden. Al zijn vijf kinderen hebben ook een ijssalon gehad, drie van hen hun hele werkzame leven en de andere twee tussen de tien en twintig jaar. Van de drie kinderen van mijn vader hebben er twee een ijssalon, het is dus echt een familietraditie.'

GEHEIM RECEPT

Roberto Coletti is in Zwitserland geboren, zijn ouders waren vanuit Italië daarheen geëmigreerd. Zij waren

geen ijssalonhouders, maar zijn overgrootvader had rond 1900 al een ijssalon in Krakau, in Polen. 'Wij komen uit Cadore, een gebied in Noord-Italië,' zegt De Lorenzo. 'Ons dorp en de omstreken liggen in een vallei. Er komen veel ijsbereiders uit dat gebied. Veel van hen zijn in Duitsland terechtgekomen. Duitsers eten sowieso meer ijs dan Nederlanders. De ijssalons zijn daar ook 's winters open. In Nederland gaat ongeveer de helft van de Italiaanse ijssalonhouders in de winter terug naar Italië.'

'IJs maken is een familietraditie, maar het is nooit een verplichting geweest,' benadrukt Carlina. 'Het is niet zo dat mijn vader bijvoorbeeld niemand had om de zaak over te nemen. Ik ben deze zaak met Roberto begonnen en heb dus niet zijn zaak overgenomen. Mijn vader vond het werk wél heel leuk en dat is wat hij heeft overgebracht op ons. Het is nooit wetenschappelijk onderzocht, maar de kinderen van de mensen die in de winter teruggingen en dus naar een kostschool moesten, hebben vaak geen goed en liefdevol beeld van Nederland. Mijn grootvader was echt blij, hij hield van Nederland en op zijn sterfbed in Italië heeft hij nog gezegd: als ik weer beter ben, ga ik terug naar Nederland. Hierdoor is mijn vader heel goed geïntegreerd, ook doordat hij met een Nederlandse vrouw is getrouwd. Het is hier ook zijn thuis. Hij heeft ons de liefde voor Nederland bijgebracht én de liefde voor dit werk: lekker ijs maken en eigen baas zijn. Heel veel mensen vinden het natuurlijk leuk als we zeggen dat we een geheim recept van mijn opa hebben. Dat heb ik ook echt en ik geef het inderdaad niet aan mensen mee, dus in die zin is het ook geheim, maar dat is niet waarom ik een ijssalon heb. Ik denk het iets in je is.'

VERANDERING IN HET IJS MAKEN

Door de jaren heen verandert het vak van ijsbereider steeds een klein beetje. De basis blijft hetzelfde, maar alles bij elkaar is het toch een flinke stap in het

productieproces van tachtig à negentig jaar geleden naar nu. In de tijd van Carlina's grootvader werd ijs nog alleen in ijskarretjes op straat verkocht. Het ijs werd gemaakt en de bak werd in de ijskar gezet. Ze konden dus maar één smaak ijs maken en dat was roomijs.

Carlina: 'Mijn grootvader veranderde het productieproces al, waardoor hij meer smaken kon maken en doordat hij naast zijn ijskarretjes ook een ijssalon begon, kon hij meer smaken verkopen. Hij had tussen de vier en de tien smaken ijs. Dat was bijzonder voor zijn klanten. De mensen bestelden in die tijd namelijk een ijsje, maar niet een bepaalde smaak. Ze kregen de ene keer dit, de andere keer dat, het was dus een verrassing wat je kreeg. Dat was zo tot in de jaren vijftig, zestig. Er was in de ijssalon geen vitrine, zoals hier, maar een bak. Toen mijn vader voor zichzelf begon, kreeg hij een vitrine, waardoor het ijs zichtbaar was. Hij kon dus meer smaken bereiden en bedacht welke hij nog kon toevoegen. Mijn vader zat in de jaren zeventig op de Oudegracht in Utrecht en ik kan me herinneren dat hij voor het eerst kaneelijs maakte. Dat was echt bijzonder. De mensen dachten, wat krijgen we nou, kaneelijs? Is dat lekker? Stracciatella was ook nieuw, ijs met stukken chocolade! Wij zijn doorgegaan door te experimenteren met andere smaken. Dus in die zin is het heel anders.

Daarnaast is de grondstoffenkennis beter. We wegen alles preciezer af, terwijl het vroeger een lepel van dit en twee lepels van dat was. Daarnaast gebruiken we ingrediënten die vroeger niet gebruikt werden. Wij willen nu dat het ijs minder zoet smaakt, dus we zijn door gaan zoeken. Wat is er minder zoet en wat geeft wel een vaste stof? Daardoor kwamen we op verschillende vruchtensuikers uit. We hebben nog steeds een bepaalde hoeveelheid vaste stof nodig en om mooi ijs te krijgen, voegen we natuurlijke vezels toe uit planten en fruit, die zijn niet zo zoet. Wij hebben hierdoor een mooie structuur van het ijs en het smaakt veel minder zoet. Het is niet van de een op de andere dag gegaan, maar als je een ijsje van mijn grootvader naast ons ijsje zou zetten, dan is dat van mijn grootvader veel zoeter.'

MAI PRIMA

Iedere week maakt Roberto een nieuwe smaak ijs die hij nooit eerder heeft gemaakt: een *Mai Prima*. *Mai* betekent 'nooit' en *prima* 'eerst, eerder'. De hele week is dat ijsje te koop en als de smaak goed bevalt, is die soms langer beschikbaar. Roberto is hiervoor wel eens de geschiedenis ingedoken door bijvoorbeeld een *sorbetto Romano* te maken, een op de Romeinen geïnspireerd ijsje met sinaasappels en kruidnagel. Die kruidnagels zijn ooit door de Romeinen geïntroduceerd in Europa. Of hij maakt een Mai Prima gebaseerd op de ontdekkingsreizen, zoals een rozensorbet.

Er zijn in de ijssalon vierentwintig smaken te koop: zestien smaken op basis van biologische melk en acht smaken zonder melk, op basis van water. Tussen de zestig en de negentig procent is de basis ijs en de rest is smaak, bijvoorbeeld fruit. Bij citroenijs zit er maar weinig citroensap in vanwege de overheersende smaak, maar bij mango-ijs zijn die verhoudingen heel anders, daar zit wel achtenveertig procent mangopuree in. Er wordt ook ijs gemaakt met bijzondere ingrediënten

HET IJSJE VAN GROOTVADER WAS VEEL ZOETER.

Niets is lekkerder dan een ambachtelijk ijsje in een hoorntje, gekocht bij een ijskarretje.

zoals vlierbloesem, frambozen, *pitanga*, *mamey*, geitenkaas, bier of verschillende soorten noten. 'De klanten vinden het leuk om wat nieuws te proberen en ze zijn het inmiddels gewend van ons,' zegt Carlina. 'De Mai Prima's lopen meestal het beste. Op de eerste dag dat we opengaan na de winterperiode vragen mensen er al om, maar door alle drukte rondom het weer opstarten, lukt dat pas de tweede week. We passen het product natuurlijk ook aan de omstandigheden aan. Bij warm weer maken we meer sorbets, hebben we meer vruchtensmaken of prosecco-ijs. Zomers is er natuurlijk sowieso meer fruit beschikbaar.'

Vorig jaar heeft Roberto Gelato de tweede prijs gewonnen op de Italiaanse ijsbeurs Fiera del Gelato. Zeg maar, de Oscars van het ambachtelijke ijs. Ze hebben daar de Coppa d'Oro gewonnen met een ricotta-ijsje. De prijsbeker is levensgroot te bewonderen in de salon. Ze waren er natuurlijk heel blij mee, maar toch zegt Carlina dat de waardering van de mensen uit de buurt meer telt. Klanten die blij zijn dat ze weer open zijn na de winterstop. Mensen uit de wijk die na de maaltijd naar de ijssalon komen om hun vrienden die bij hen hebben gegeten 'hun Italiaan' te laten proeven. 'Alsof ze zelf overdag bij ons dat ijsje hebben gemaakt. Zo trots zijn ze dan op ons.'

HARD WERKEN

Carlina De Lorenzo: 'In de ijssalon van mijn ouders hebben wij altijd meegewerkt. Nu zie je hier één meisje achter de vitrine staan, maar op een mooie dag staan we hier met twaalf mensen. Die pieken, daar verdien ik het op en dan moet ik die twaalf mensen hebben, maar die twaalf mensen kan ik niet de hele dag doorbetalen en alle dagen in dienst hebben. Mijn ouders hebben dat, net als hun collega's, opgelost door familie en parttimestudenten in te zetten als het druk is. Dat maakt van een ijssalon een rendabel gebeuren. Het is een bedrijf met lange tradities, dat decennia bestaat.'
'Economisch gezien is het een interessant bedrijf, dat vinden de banken ook. De Rabobank heeft een onderzoek gepubliceerd waarvan de conclusie was: als je een goed bedrijf wilt hebben, dan moet je een ijssalon openen. Toen is er een enorme hausse aan mensen geweest, die bijvoorbeeld waren ontslagen als boekhouder en vervolgens een ijssalon startten. Die vergaten even dat een ijssalon runnen betekent dat je acht maanden per jaar, zeven dagen in de week, twintig uur per dag moet werken. Dat je met pieken echt niet kan zeggen dat je zoon naar het strand mag, nee, dan gaan we met zijn allen knallen. Daarna heb je een paar maanden vrij, maar dan doe je de administratie, de boekhouding en alle klussen die je in de zomer hebt laten liggen.'

DE WERELD OVER

Italiaans ijs is de wereld over gegaan. Niet alleen naar verschillende landen in Europa, ook naar Amerika. Carlina heeft van een oudoom nog altijd een dollarbiljet in de portemonnee. 'De traditie bij ons was zo dat de emigranten geld naar huis stuurden. De eerste dollar die ze stuurden, werd niet uitgegeven. Als je bij on in de portemonnee kijkt, vind je daar vaak een dollarbiljet. Dat brengt geluk.

Begin twintigste eeuw heeft een ijsbereider uit de *valle de gelato* op een wereldtentoonstelling de ijshoorn bedacht. Tot die tijd werd ijs uit een glaasje gelikt, een *penny lick*. Dat waren kleine glaasjes die bij de ijskar gevuld werden en die de klanten daarna teruggaven. Dat gaf om te beginnen al een hygiënisch probleem. Die glaasjes werden alleen even omgespoeld en weer gevuld voor de volgende klant. Deze ijsverkoper was tijdens die wereldtentoonstelling zo succesvol met zijn ijs, dat zijn glaasjes steeds op waren. Hij heeft toen aan een koekenbakker gevraagd om wafeltjes te maken waarop hij het ijs kon spatelen. Daaruit is later het hoorntje ontstaan.

IJSSALON VENEZIA UIT UTRECHT IN HET NEDERLANDS OPENLUCHTMUSEUM

Het interieur van de beroemde ijssalon Venezia in Utrecht, van Guido de Lorenzo, de grootvader van Carlina De Lorenzo, is bewaard gebleven. Het staat in het depot van het Nederlands Openluchtmuseum en zal te zijner tijd daar worden opgebouwd.
Else Gootjes van het museum: 'Het interieur laat sporen zien van de begintijd van de IJssalon uit de jaren veertig, maar ook moderne elementen van toen de zaak gesloten werd in 2011. Zo is de glazen buisverlichting van het plafond en achter de toonbank bewaard gebleven en aan de zijkant van de toonbank zitten linoleumsnedes met Venetiaanse voorstellingen, die volgens mij door leerlingen van de Kunstacademie zijn gemaakt halverwege de jaren vijftig. We hebben dit interieur opgenomen in de collectie, omdat het ten eerste een beeld geeft van de opkomst van de ijssalon, maar ook vanwege het verhaal. De familie is altijd in die ijssalon gebleven en ze zijn er nog, ze kunnen het verhaal nog vertellen. Het zijn ook verschillende generaties van één migrantenfamilie waarvan de grootvader in de jaren dertig naar Nederland kwam. Dat maakt de collectie van IJssalon Venezia heel interessant. Bovendien is het een compleet ensemble. De familie heeft ons nagenoeg alle spullen van de winkelinrichting geschonken en ook veel documentatie over Venezia is inmiddels opgenomen in het archief van het museum. En ja, het is inderdaad ook ons idee om in die ijssalon Italiaans ijs te gaan verkopen.'

Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland

COLOFON

IMMATERIEEL ERFGOED 2016
JAARGANG 1, NUMMER 2

Immaterieel Erfgoed is een uitgave van Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland

Redactie en exploitatie:
Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland
Multatulilaan 12, 4103 NM Culemborg
Tel: 030-2760244
E-mail: info@immaterieelerfgoed.nl
www.immaterieelerfgoed.nl

Redactie:
Ineke Strouken (hoofdredactie), Anneke Munnik, Saskia van Oostveen, Pieter van Rooij en Albert van der Zeijden
Met dank aan Ton Fischer en Addy Kaijim

Omslagfoto: Nationale Beeldbank
Opmaak: www.icarusontwerp.nl

Immaterieel Erfgoed verschijnt vier keer per jaar.

Niets uit deze uitgave mag worden overgenomen en/of vermenigvuldigd zonder schriftelijke toestemming van de uitgever.

Wij hebben alle moeite gedaan om rechthebbenden van copyright te achterhalen. Mochten er personen of instanties zijn die menen aanspraak te maken op bepaalde rechten, dan wordt hun vriendelijk verzocht contact op te nemen met de uitgever.

ISSN 2212-9707

© Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland

BREIEN!

Tot en met 28 augustus 2016 presenteert het Fries Museum in Leeuwarden een grote tentoonstelling over de kunst van het breien. De tentoonstelling staat bol van het breiwerk: van historische patronen tot het allernieuwste design. Traditionele Friese floddermutsen, verfijnde breischedes en breisels uit de jaren '80 worden op originele wijze gepresenteerd in een sprookjesachtig tentoonstellingsontwerp. Verrassende kleding van bekende ontwerpers als Bas Kosters en Stephen West laat zien hoe dit ambacht de mode nog steeds vernieuwt. En installaties van internationale kunstenaars tonen dat breien geen grenzen kent.

De bijzondere en omvangrijke textielcollectie van het Fries Museum vormt de basis van Breien!. De collectie wordt verder aangevuld met hedendaagse bruiklenen van (inter)nationale kunstenaars die met breitechnieken werken.

De tentoonstelling dompelt de bezoeker onder in de wereld van het breien. Letterlijk, want in 'City of Stitches' van de Deense kunstenares Isabel Berglund, wordt de bezoeker onderdeel van een volledig handgebreide ruimte door het aantrekken van ingebreide kledingstukken.
Twaalf kijkkasten bieden een inkijk in de geschiedenis van het breien. Elke kast toont een belangrijk collectiestuk in een gebreide historische setting. Een maliënhandschoen is te zien in een landschap met een middeleeuws kasteel, omringd door gebreide bomen. En de oudste breischede (hulpmiddel om sneller te breien) van professioneel houtsnijwerk uit 1588, staat in een kousenwinkel.

Ook laat de tentoonstelling zien dat breien met de tijd meebeweegt. Patronen ontwikkelen en typeren stijlen en groepen mensen. Voorbeelden zijn Noorse wollen handschoenen, ragfijn Fries kantwerk en karakteristieke visserstruien. Hoe media trends bepalen is te zien aan hypes als vesten à la Starsky & Hutch en de truien van Sarah Lund.

In de grote zaal komt alles samen. Een mix van historisch breiwerk, moderne breikunst en het nieuwste design, toont de veelzijdigheid van breien. Topstukken uit de collectie zijn gebreide kralentasjes, gouden Friese oorijzers met floddermutsen en achttiende-eeuwse mitaines (vingerloze handschoenen). Hedendaagse tegenhangers zijn de mysterieuze breisels van de Londense kunstenares Zoë Landau Konson en de sprookjesachtige werken van Chrystl Rijkeboer gebreid van mensenhaar. Daarnaast te zien, zijn de bekende gebreide designpoefen van Christien Meindertsma en mode van jonge, populaire ontwerpers als Stephen West en Bas Kosters.

Meebreien

Een tentoonstelling over breien is niet compleet zonder de bezoeker gelegenheid te bieden om zelf de breinaalden op te pakken. Daarom wordt er gedurende de hele tentoonstelling gebreid in het museum. Een tentoonstellingszaal is omgebouwd tot een breiruimte. Op dinsdag, donderdag, zaterdag en zondag zijn er 'museumbreiers' aanwezig om samen mee te breien.

www.friesmuseum.nl/breien

'GOOI DIE LIJST TOCH WEG'

Ingezonden brief van Fatima Oulad Thami, hennakunstenaar

Toen ik op 18 maart hoorde dat er twee stukken in *de Volkskrant* stonden, waarvan één met in de titel 'Gooi die lijst toch weg', was ik in eerste instantie heel erg verbaasd. Ik word daarin respectievelijk betiteld als 'een mevrouw met haar henna-zaakje die hennakunst als erfgoed heeft opgeeist' en 'een mevrouw met een bedrijfje in hennaschilderingen'. Een van die stukken was geschreven door een hoogleraar, dat is toch iemand die heel geleerd is? Dat die dan dingen zegt die niet kloppen, en dat dat dan in de media komt, zoiets verwacht je toch niet?

Peter Jan Margry schildert mij af als een slimme zakenvrouw, die op de lijst kwam, omdat ik toevallig de eerste was. Nou, als ik iets níet ben, is het wel een slimme zakenvrouw. Het gaat er toch om wat ik met passie voor de hennakunst in Nederland doe?

Naderhand werd ik boos. Hoe komt hij erbij dat ik het vanwege commerciële belangen deed? De enige reden dat ik op de inventaris sta, is mijn passie voor deze kunstvorm. Bovendien kan ik hem verzekeren dat het commercieel echt niet beter gaat doordat je op de inventaris staat. De hennakunst staat er al op vanaf 2013 en ik moet nog steeds even hard werken voor mijn boterham.
Ik kwam in aanraking met de Nationale Inventaris doordat ik op een grote manifestatie van het Kenniscentrum in Fort Voordorp een hennademonstratie gaf. Daar ontdekte ik de inventaris en mijn argument om hennakunst op de lijst te zetten, is het feit dat ik de kennis om het op een deskundige manier met goede producten en met kennis over de geschiedenis en symboliek, wil doorgeven. En daar heb ik me de afgelopen jaar heel sterk voor gemaakt.

Hennakunst is van oorsprong geen Nederlands ambacht, maar het heeft hier zeker wel een toekomst. Ik heb, vanwege mijn passie en mijn grote interesse – ik doe dit al twintig jaar – me uitvoerig verdiept in de achtergronden van de hennakunst. De symboliek, de techniek, de te gebruiken materialen, die in de echte hennakunst nooit ongezonde chemicaliën zijn. Als ik rijk wilde worden, had ik beter iets anders kunnen gaan doen.

Echt schade heb ik overigens niet geleden van deze artikelen. Sommige mensen uit mijn netwerk belden me op en vroegen: hoe zit dat nou? Dat gaf mij juist nog eens de kans om het helemaal uit te leggen. Ook belden er journalisten van het *Rotterdams Dagblad*, zo van: hé, ik heb er een stukje over gelezen, maar wat is het nou? Zij vonden het erg interessant.

Nogmaals, als die meneer zijn mening wil zeggen, prima. Maar hoe komt hij erbij om mij als voorbeeld te nemen, terwijl het helemaal niet klopt wat hij zegt? Had mij even gebeld, dan had ik het uit kunnen leggen.

Meneer Margry wil de Nationale Inventaris afschaffen, maar mijn ervaring is dat het alleen maar een heel leerzaam proces is, zowel het schrijven van een erfgoedzorgplan als het bijwonen van de contactdagen, waar je andere ambachtsmensen tegenkomt. Het is een kwestie van zelfbewustzijn. Voor mij is het alleen maar positief. Ik ben er enorm door gestimuleerd. Ik ben wel wat gewend en door dat stuk in de Volkskrant moet ik alleen nóg harder gaan lopen.

Voor een plaats op de Nationale Inventaris moet je heel veel over hebben. Het is de passie voor de hennakunst die maakt dat ik dat allemaal doe. Het is maar goed dat zo'n professor niet het laatste woord heeft, maar de mensen zelf.

«

IMMATERIEEL ERFGOED IS HET TIJDSCHRIFT VOOR DE IMMATERIEEL ERFGOEDSECTOR. HET BLAD VERSCHIJNT VIER KEER PER JAAR EN GEEFT INFORMATIE OVER IMMATERIEEL ERFGOED EN OVER HET BELEID DAT HIERUIT VOORTVLOEIT. HET TIJDSCHRIFT IMMATERIEEL ERFGOED WORDT UITGEGEVEN DOOR HET KENNISCENTRUM IMMATERIEEL ERFGOED NEDERLAND, HET LANDELIJK KENNISINSTITUUT VOOR IMMATERIEEL ERFGOED.

IMMATERIEEL ERFGOED HEEFT TE MAKEN MET DE TRADITIES DIE JE VAN HUIS UIT HEBT MEEGEKREGEN EN DIE JE DEELT MET ANDEREN. MENSEN, GROEPEN EN GEMEENSCHAPPEN ONTLENEN ER HUN CULTURELE IDENTITEIT AAN. IN 2003 HEEFT UNESCO EEN VERDRAG AANGENOMEN, DAT GERICHT IS OP DE BESCHERMING EN VERSTERKING VAN HET IMMATERIEEL ERFGOED EN HET ONDERSTEUNEN VAN DE BETROKKEN GEMEENSCHAPPEN IN HET DOORGEVEN VAN HUN ERFGOED AAN VOLGENDE GENERATIES. DE NEDERLANDSE REGERING HEEFT DIT UNESCO VERDRAG TER BESCHERMING VAN HET IMMATERIEEL CULTUREEL ERFGOED IN 2012 ONDERTEKEND. EEN VERPLICHTING DIE UIT HET VERDRAG VOORTVLOEIT, IS DAT ELKE LIDSTAAT HET IMMATERIEEL ERFGOED BINNEN DE EIGEN LANDGRENZEN IDENTIFICEERT EN DOCUMENTEERT DOOR HET AANLEGGEN VAN EEN NATIONALE INVENTARIS.

HET KENNISCENTRUM IMMATERIEEL ERFGOED NEDERLAND (KIE-NL) IS AANGEWEZEN OM ZORG TE DRAGEN VOOR DE IMPLEMENTATIE VAN HET UNESCO VERDRAG TER BESCHERMING VAN HET IMMATERIEEL CULTUREEL ERFGOED.

Kenniscentrum
Immaterieel Erfgoed
Nederland

Multatulilaan 12, 4103 NM Culemborg
Tel: 030-2760244, E-mail: info@immaterieelerfgoed.nl
www.immaterieelerfgoed.nl